

**81. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2023**

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE
LATVIJAS VĒSTURES
INSTITŪTS**

LU 81. starptautiskās zinātniskās konferences

sekcijas

Konflikti un sadarbība vēsturē

TĒZES

2023. gada 30. un 31. marts

Rīga, 2023

Anotācija

Krājumā apkopotas 2023. gada 30. un 31. martā Latvijas Universitātes 81. starptautiskās zinātniskās konferences ietvaros Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūta organizētās sekcijas “Konflikti un sadarbība vēsturē” nolasīto referātu tēzes. Tēzēs atspoguļojas LU Latvijas vēstures institūta, LU Vēstures un filozofijas fakultātes, LU Filozofijas un socioloģijas institūta, Kalnciema muzeja pētnieku, vairāku neatkarīgo Latvijas pētnieku, kā arī Rumānijas un Lietuvas pētnieku ieguldījums aktuālu vēstures jautājumu izpētē.

Pētījumos analizēti konfliktu un sadarbības gadījumi vēsturē visplašākajā nozīmē un plašā ģeogrāfiskā un hronoloģiskā tvērumā: no viduslaikiem līdz pat 1980. gadiem. Aplūkota Livonijas mazpilsētu mīļiedarbība, amatniecības darinājumu dekoru un apģērbu stilu ietekmēšanās no paraugiem, kā arī politiskas, ekonomiskas un militāras sadarbības piemēri gan Latvijā, gan arī, piemēram, starp Rumāniju un Zviedriju. Konfliktiem veltītie pētījumi analizē rakstiskas un arheoloģiskas liecības par 18. gadsimta karadarbību, norises Latvijas Neatkarības kara, Spānijas pilsoņu kara un arī Otrā pasaules kara laikā. Gan sadarbības, gan konfliktu epizodes savukārt apskatītas Brāļu draudžu attiecībās ar Krievijas impērijas pārvaldi, latviešu un vācbaltiešu starpā, kā arī pēc Otrā pasaules kara – gan trimdā, gan padomju okupētās Latvijas birokrātijā.

Summary

The collection contains the abstracts of the papers presented at the section "Conflicts and Cooperation in History" organised by the Institute of Latvian History as part of the 81st International Scientific Conference of the University of Latvia on 30 and 31 March 2023. The theses reflect the contributions of researchers from the Institute of Latvian History, the Faculty of History and Philosophy, the Institute of Philosophy and Sociology, Kalnciema Museum, several independent Latvian researchers, as well as Romanian and Lithuanian researchers to the study of topical historical issues.

The studies analyse cases of conflict and cooperation in history in the broadest sense and over a wide geographical and chronological scope: from the Middle Ages to the 1980s. It looks at interactions between Livonian towns, the influence of craft decoration and clothing styles from certain models, and examples of political, economic and military cooperation in Latvia and, for example, between Romania and Sweden. Studies on conflicts analyse written and archaeological evidence of 18th century warfare, events during the Latvian War of Independence, the Spanish Civil War and World War II. Episodes of both cooperation and conflict are explored in the relations of the Brethren Churches with the administration of the Russian Empire, between Latvians and Baltic Germans, and after the Second World War - both in exile and in the bureaucracy of Soviet-occupied Latvia.

Sekcijas rīcības komiteja: Kristīne Beķere, Ginta Ieva Bikše, Ilze Boldāne-Zeļenkova

Krājuma sastādītāja: Kristīne Beķere

© Tēžu autori, 2023
© Latvijas Universitāte, 2023

SATURS / CONTENT

Edgars Plētiens. Mijiedarbība un līdzās pastāvēšana: Livonijas mazpilsētu tīkls	5
Edgars Plētiens. Interaction and coexistence: the network of small towns of Livonia	6
Ieva Ose. Sadarbība vai ietekme: Rietumeiropas grafika un 16.-17. gs. mākslas amatniecības darinājumu dekors Latvijā.....	7
Ieva Ose. Cooperation or influence: West-european prints and decor of 16th-17th century applied art works in Latvia.....	8
Rūdolfs Brūzis. Konfliktu arheoloģija: Vīlandes ielas kapsētā atklātās liecības par cīņām ap Rīgu 17. un 18. gadsimtā.....	9
Rūdolfs Brūzis. Archeology of conflicts: evidence of the battles around Riga in the 17th and 18th centuries discovered in the cemetery of Vilandes Street.....	10
Tatjana Bogdanoviča. Lielais Ziemeļu karš (1700-1721) Daugavpils jezuītu uztverē	11
Tatjana Bogdanoviča. The Northern war (1700-1721) in the perception of Daugavpils jesuits	12
Ginta Ieva Bikše. Arms dealers during the Spanish Civil War (1936-1939): Latvian enterprises “Celtne” and “Sils”	13
Ginta Ieva Bikše. Ieroču tirgotāji Spānijas pilsoņu kara (1936-1939) laikā: Latvijas uzņēmumi “Celtne” un “Sils”	14
Bogdan Alexandru Schipor. The Baltic States after the pacts of mutual assistance with the Soviet Union in 1939. Reports of a Romanian diplomat	15
Bogdan Alexandru Schipor. Baltijas valstis pēc 1939. gada Savstarpējās palīdzības paktiem ar Padomju Savienību. Rumāņu diplomāta ziņojumi	16
Andreea Dahlquist. Economic cooperation attempts between Sweden and Romania, 1940-1944.....	17
Andreea Dahlquist. Zviedrijas un Rumānijas ekonomiskās sadarbības mēģinājumi, 1940-1944.....	18
Karole Miuller. Conflict over history: the effect of the ongoing Japanese colonial trauma on South Korean history textbooks	19
Karole Miuller. Konflikts par vēsturi: Japānas koloniālās traumas ietekme uz Dienvidkorejas vēstures mācību grāmatām	20
Ēriks Jēkabsons. Latvijas Neatkarības karš 1919.-1920. gadā: konfliktsituācijas ar Igauniju un Lietuvu	22
Ēriks Jēkabsons. Latvian War of Independence 1919-1920: conflict situations with Estonia and Lithuania.....	23

Andrejs Gusačenko. Monarhisti, afēristi un avantūristi: krievu pretboļševiku sadarbība ar Latvijas un ārzemju specdienestiem 1923.-1924. gadā.....	24
Andrejs Gusačenko. Monarchists, swindlers and adventurers: cooperation of Russian anti-bolsheviks with Latvian and foreign special services in 1923-1924	25
Jānis Viļums. Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienības sadarbība ar Lietuvas nacionālajiem partizāniem 1945. gadā.....	27
Jānis Viļums. Cooperation of the Latvian Defenders of the Homeland (partisan) Union with the Lithuanian national partisans in 1945	28
Daina Bleiere. Kompartijas nomenklatūras privilēģijas un to kritika (20. gs. 80. gadi)	29
Daina Bleiere. Privileges of the Communist party <i>nomenklatura</i> and their criticism in 1980s...30	
Gvido Straube. No konflikta uz sadarbību un atpakaļ.....	31
Gvido Straube. From conflict to cooperation and back.....	32
Ieva Pigozne. Latgales zemnieču apģērbs 19. gadsimtā: ieskats informācijas apmaiņas ceļos ...33	
Ieva Pigozne. Clothing of Latgale peasant women in the 19th century: an insight into the ways of information exchange.....	34
Ilze Boldāne-Zeļenkova. Militāro konfliktu iestudējumi etnogrāfiskajās izrādēs	36
Ilze Boldāne-Zeļenkova. Presenting of military conflicts in ethnographic shows	37
Raimonds Cerūzis. Kultūra vienoja, bet politika šķīra? Ieskats pretrunīgajā 20. gadsimta pirmās pusēs vācbaltiešu un latviešu vēsturiskajā atmiņā	38
Raimonds Cerūzis. Did culture unite but politics divide? An insight into the conflicting historical memory of Baltic Germans and Latvians of the first half of the 20th century	39
Dāvis Beitlers. Sadarbība un interešu sadursmes latviešu jūrniecības sabiedrībā trimdā (1940-1990).....	41
Dāvis Beitlers. The cooperation and the conflicts of interest in the Latvian maritime community in exile (1940-1990).....	42
Kristīne Beķere. Sadarbība starp latviešu trimdu un citu tautu diasporām politiskos jautājumos: ACEN piemērs.....	43
Kristīne Beķere. Cooperation between the Latvian exiles and other diasporas on political issues: the example of ACEN	44
Maija Krūmiņa. Konflikti un sadarbība bēgļu gaitās (1944-1945)	45
Maija Krūmiņa. Conflicts and cooperation during the forced displacement (1944-1945).....	46
Daina Bleiere. Jaunatnes ārzemju tūrisms Latvijas PSR (20. gadsimta 60.-80. gadi).....	47
Daina Bleiere. Youth foreign tourism in the Latvian SSR (1960s-1980s)	48
Sekcijas programma / Programme of the section	49

MIJIEDARBĪBA UN LĪDZĀS PASTĀVĒŠANA: LIVONIJAS MAZPILSĒTU TĪKLS

Mg. hist. Edgars **PLĒTIENS**
Neatkarīgais pētnieks

Livonijas mazpilsētās virsvara piederēja Livonijas zemeskungiem, taču daudzos procesos mazpilsētas dzīvoja savu dzīvi. Ģeogrāfiski ir redzams, ka Livonijā pastāvēja sazarots ceļu tīkls, kas savienoja gan ciemus, gan tirgus vietas, gan mazpilsētas. Ceļi pavēra iespējas saziņai un sadarbībai.

Viduslaiku mazpilsētu iedzīvotāji bija pilsoņi, kuriem zemeskungs bija devis brīvības un tiesības. Viņus saziņā gan ar zemeskungu, gan citām pilsētām pārstāvēja konkrēto mazpilsētu rātskungi. Jādomā, ka rātskungu personības un personīgie sakari ietekmēja to, kā un ar ko mazpilsētas pārstāvniecība komunicēja.

Viena sadarbības forma bija saistīta ar pilsētu sanāksmju dienām, kurās atsevišķas mazpilsētas pārstāvēja arī citas mazpilsētas, kuru pārstāvji, acīmredzot, nebija varējuši ierasties vai neieradās kādu citu iemeslu dēļ. Tad lēmumu pieņemšanā konkrētā mazpilsēta ar viedokli pārstāvēja citas konkrētās mazpilsētas. Lai gan ziņu par to nav, jāpieņem, ka šo mazpilsētu pārstāvji iepriekš bija tikušies un konkrētos jautājumus pārunājuši, lai pārstāvniecībai būtu vieglāk tos komunicēt tālāk.

Mazpilsētas savstarpēji komunicēja arī par konkrētu cilvēku darījumiem, nereti lūdzot kādu darījumu garantēt vai nodrošināt kādu preču vai mantojuma saņemšanu. Mazpilsētās darbojās tirgotāji, kuru tirgošanās darījumi notika arī Livonijas lielajās pilsētās, piemēram, Rīgā. Var teikt, ka šīs personas mazpilsētu kopienu piesaistīja Livonijas kopējai tirdzniecības sistēmai. Ņemot vērā, ka tirdzniecība bija samērā bīstama nodarbe, tad nereti var ieraudzīt mazpilsētu lūgumus aizsargāt konkrētu personu īpašumu. Tas saistīts gan ar kuģošanas bīstamo raksturu, gan aplaupīšanas vai krāpšanas gadījumiem mazpilsētās vai lielajās pilsētās.

Ņemot vērā, ka mazpilsētas lielākoties Livonijā atradās pie mūra pilīm, tad jādomā, ka mazpilsētas kalpoja kā sava veida ceļotāju vai tirgotāju patvērums, kamēr tie pārvietojās starp ciemiem un tirgošanās vietām. Ir zināms, ka ziņneši pārvietojās no pils un pili, nogādājot konkrētā vietā attiecīgo dokumentu. Jādomā, ka līdzīgi pārvietojās tirgotāji un ceļotāji, tā saistot vienu mazpilsētu ar citu.

Mazpilsētu senjori lielākoties bija konkrētās teritorijas zemeskungi, ka ietekmēja šo apdzīvoto vietu rīcības brīvību un skatāmo jautājumu jurisdikciju. Mazpilsētas faktiski bija ekonomiskie centri, kas atradās pie mūra pilīm. To salīdzinoši nelielā ietekme noteica to, ka tās Livonijas tirdzniecības un apdzīvoto vietu sistēmā samērā mierīgi pastāvēja kā līdzīgi ekonomiskie punkti ar daudz līdzīgām iezīmēm. Tajā pašā laikā atsevišķos procesos mazpilsēta pati varēja pieņemt lēmumus, kas kopā ar vietas izveidošanās vēsturi tad arī veidoja tās unikālo stāstu.

INTERACTION AND COEXISTENCE: THE NETWORK OF SMALL TOWNS OF LIVONIA

Mg. hist. Edgars **PLĒTIENS**
Independent researcher

The Livonian land lords had the upper hand in Livonian small towns, but in many processes the small towns had a life of their own. Geographically, Livonia was crossed with roads connecting villages, market places and towns. Roads opened up opportunities for communication and cooperation.

The inhabitants of medieval towns were citizens who had been granted freedoms and rights by their land lord. They were represented by the town lords of the towns in their dealings with the lord of the land and with other towns. The personalities and personal connections of the town lords must have influenced how and with whom the representation of the small town communicated.

One form of cooperation involved town meeting days, at which certain small towns were represented by other small towns whose representatives had apparently been unable to attend or had not attended for other reasons. Then, in decision-making, a particular small town represented the other small towns with its views. Although there is no record of this, it must be assumed that the representatives of these small towns had previously met and discussed the specific issues in order to make it easier for the representation to communicate them further.

The small towns also communicated with each other about certain people's business, often asking them to guarantee a transaction or to ensure the receipt of goods or an inheritance. Small towns were also home to merchants who traded in the larger cities of Livonia, such as Riga. These persons can be said to have tied the community of the small towns to the Livonian common trading system. As trade was a rather dangerous activity, it is not uncommon to see requests from small towns to protect the property of certain individuals. This is due to the dangerous nature of shipping, as well as cases of robbery or fraud in small towns or large cities.

Given that most of the small towns in Livonia were located near stone castles, it is likely that they served as a kind of refuge for travellers or merchants while they moved between villages and trading places. It is known that messengers moved from castle to castle, delivering the relevant document to a particular place. It is likely that traders and travellers moved in a similar way, thus linking one small town to another.

The seniors of small towns were mostly land lords of the area, which influenced their freedom of action and jurisdiction over the issues they dealt with. Small towns were in fact economic centres located near stone castles. Their relatively small influence meant that they existed relatively quietly in the Livonian system of trade and settlements as similar economic points with many similar features. At the same time, in certain processes, the small town was able to make its own decisions, which, together with the history of the place's formation, then shaped its unique story.

SADARBĪBA VAI IETEKME: RIETUMEIROPAS GRAFIKA UN 16.–17. GS. MĀKSLAS AMATNIECĪBAS DARINĀJUMU DEKORS LATVIJĀ

Dr. hist. Ieva OSE
LU Latvijas vēstures institūts

Latvijas teritorijā daudzas 16. un 17. gs. celtās ēkas, stājmākslas un mākslas amatniecības darinājumi ir zaudējuši sākotnējo kontekstu vai gājuši bojā. Atrodot to paliekas arheoloģiskajos izrakumos, jāmēģina noskaidrot gan izcelsmi, gan datējumu. Veicot salīdzinošus pētījumus, reizēm izdodas precizēt priekšmetu rotājuma saistību ar citu zemju darinājumiem. Jau pirms vairākiem gadu desmitiem gan Eiropas, gan atsevišķos gadījumos arī Latvijas pētnieki ir konstatējuši, ka atsevišķu priekšmetu dekora rašanos būtiski ietekmēja 16. gs. vācu un 17. gs. arī nīderlandiešu grafikas darbi. Gravīras un kokgriezumi bija viegli pavairojami daudzos eksemplāros, un tos iegādājās dažādi meistari, kas plašā teritorijā izplatīja jaunus sižetus, kompozīcijas un ornamentus. To izplatīšana notika atšķirīgi.

Referātā tiks aplūkoti daži mūsu zemes piemēri, kas liecina par atšķirīgiem veidiem ietekmju izplatībā. Pirmkārt, Livonijā varēja strādāt atceļojuši ārzemju meistari, zīmējot projektus vai radot pašu darbu. Kā piemērus var minēt zviedru kara inženierus, kas 17. gs. projektēja Vidzemē celtas skanstis un cietokšņus. Otrkārt, uz Livoniju varēja atvest ārzemēs gatavotu izstrādājumu. Te minami arheoloģiskajos izrakumos bieži atrastie importa priekšmeti – lauskas no Reinzemes akmensmasas keramikas traukiem, kas lielā daudzumā ievesti jau kopš 13. gs., bet grezni rotātie izstrādājumi – sevišķi 16. un 17. gs. Treškārt, uz Livoniju varēja importēt dekora negatīvās formas, kuras izmantoja vietējie meistari. Kā piemērus var nosaukt Ķelnē pēc Zēbalda Behama un Hansa Holbeina grafikas radītu matrici, kas izmantota Rīgas pilī atrasta krāsns podiņa dekora nospiešanai, kā arī Albrehta Dīrera, Albrehta Altdorfera un Lūkasa van Leidena grafikas lapu ietekmē nezināmu autoru gatavotus kokgriezuma dēlīšus, kas izmantoti Rīgā 1671.–1673. gadā latviski iespiestu reliģiska satura grāmatu ilustrēšanai. Ceturtkārt, Livonijā varēja ievest grafikas lapas, kuras vietējie meistari ņēma par paraugu dažādu priekšmetu rotāšanai. Piektkārt, ārzemju grafiku varēja izmantot kā ierosmes avotu, lai Livonijas meistars radītu attāli līdzīgu darbu. Salīdzinoši pētījumi ļauj atklāt gan konkrētu citzemju meistarību darbu ietekmes, gan sākotnējo sižetu un kompozīciju vairākkārtēju atkārtošānu un vienkāršošanu.

COOPERATION OR INFLUENCE: WEST-EUROPEAN PRINTS AND DECOR OF 16TH – 17TH CENTURY APPLIED ART WORKS IN LATVIA

Dr. hist. Ieva OSE

Institute of Latvian History, University of Latvia

In the territory of Latvia, many buildings, paintings and works of applied art made in the 16th and 17th century have lost their original context or were destroyed. If their remains are found during archaeological excavations, the researcher must try to find out both the origin and the dating. Sometimes comparative studies help to reveal the connection of the decoration of the artefact with some objects in other countries. Already several decades ago, both European and, in some cases, Latvian researchers have established that the decoration of certain objects was significantly influenced by the German prints in the 16th century, and Dutch graphic art in the 17th century. Woodcuts and engravings were reproduced in many copies, and they were bought by various masters, who spread new ideas, compositions, and ornaments over a wide area. Several ways can be found in their distribution.

The paper will present some examples from Latvia, which show different ways in the spread of influences. Firstly, some foreign masters could come and work in Livonia to draw projects or create their own work. For example, Swedish military engineers designed sconces and fortresses built in Vidzeme in the 17th century. Secondly, a product made abroad could be brought to Livonia. Imported items often found in archaeological excavations are sherds of Rhenish stoneware; it was imported in large quantities since the 13th century, but luxuriously decorated products – especially in the 16th and 17th centuries. Thirdly, negative forms of decor could be imported to Livonia and used by local masters. For examples, a matrix made in Cologne based on the prints of Sebald Beham and Hans Holbein, was used for the decoration of a stove tile found in the Riga Castle, as well as woodcuts made by unknown authors influenced by the graphic of Albrecht Dürer, Albrecht Altdorfer and Lucas van Leiden, were used in Riga for illustrating books of religious content printed in Latvian in 1671–1673. Fourthly, also some prints could be imported to Livonia, which local masters could use as sample for decorating various objects. Fifth, foreign prints could have been used as a source of inspiration for the Livonian master to create a remotely similar work. Comparative studies make it possible to reveal both the influence of the works of specific foreign masters, as well as the repeated repetition and simplification of original plots and compositions.

KONFLIKTU ARHEOLOĢIJA: VĪLANDES IELAS KAPSĒTĀ ATKLĀTĀS LIECĪBAS PAR CĪŅĀM AP RĪGU 17. UN 18. GS.

Dr. hist. Rūdolfs BRŪZIS
LU Latvijas vēstures institūts

Nereti rakstīto un attēlojošo vēstures avotu liecības par agro jauno laiku militārajiem konfliktiem būtiski papildina arheoloģiskie lauka pētījumi. To rezultātā tiek noteikts vai precizēts konfliktu rezultātā kritušo skaits, viņu apbedīšanas veids, hronoloģija, traumas, ievainojumi, kā arī demogrāfiskie dati – dzimums, vecums, auguma garums, iespējamās slimības.

Pie Rīgas kā Austrumbaltijas nozīmīgākās pilsētas notikušo konfliktu un to seku dati nereti tiek atklāti galvaspilsētas arheoloģijā. Apbedījumu vieta Vīlandes ielā tam ir uzskatāms piemērs. Tā atklāta 2005. gadā, kad renovācijas darbu laikā Vīlandes ielas 17. nama pagrabā tika atsegti un izpētīti 18 apbedījumi. Savukārt, 11. nama pagrabos un iekšpagalmā izpētīti 66 indivīdu kapi. Minētie apbedījumi veido vienotu kapsētu.

Gan arheoloģiskās lauka izpētes darbu zinātniskajos pārskatos, gan publikācijās Vīlandes ielas apbedījumu un visas kapsētas kopumā izcelsme līdz šim tikusi saistīta ar 1710. gada Rīgas aplenkumā bojā gājušajiem Pētera I vadītās Krievijas armijas karavīriem. Šis pieņēmums tiek pamatots ar faktu, ka apglabātie galvenokārt bijuši jauni vīrieši vecumā no 17–30 gadiem. Tomēr, vienīgā hronoloģijas piesaiste ir apbedījumos līdzdotie pareizticībai raksturīgie metāla krustiņi, kas pēc sava izveidojuma datējami ar 17.–18. gs. miju.

Krievijas karaspēka vienības Vīlandes ielas tuvumā bija izvietotas arī pirms 1710. gada. Pirmoreiz tas notika 1656. gadā, kad Krievijas un Zviedrijas kara (1656.–1661. gads) laikā Rīgu neveiksmīgi mēģināja ieņemt cars Aleksejs Mihailovičs. 1656. gada augustā un septembrī pilsētas ganībās pie Sarkandaugavas atradās cara karaspēka grupējums kņaza Čerkaska un Trubeckoja vadībā. 2. oktobrī zviedru karaspēks veica lielāko pretuzbrukumu visa konflikta laikā – 500 kājnieku un 200 jātnieku uzbrukumā krievu karaspēka noietnē krita ap 800 karavīru. Pēc dienas šī Sarkandaugavas noietne tika atstāta, pametot aplenkuma ierīces. Zaudējumi bija tik būtiski, ka krievu karaspēks pameta Rīgas priekšpilsētu lielā steigā un pilsētas aplenkums tika pārtraukts. Jādomā, ka 2. un 3. oktobris tika pavadīts, krievu karavīriem apbedot savus kritušos biedrus. Par kapsētas pastāvēšanu tagadējās Vīlandes ielas vietā jau pirms Pētera I karaspēka Rīgas aplenkuma liecina arī 1701. gada Johana Litberga sagatavotais pilsētas plāns. Tajā redzami šajā teritorijā iezīmētie krusti. Apbedījumu konteksts – ieroču atstātie ievainojumi kaulos, kolektīvi, pavirši ierīkoti apbedījumi – uzskatāmi liecina par strauju apbedījumu veidošanu militāra konflikta rezultātā. Korelējot 2021. gada arheoloģiskajos pētījumos iegūtos datus ar rakstīto un attēlojošo avotu ziņām, līdzšinējie viedokļi par apbedījumu vietas izcelsmi un hronoloģiju var tikt būtiski koriģēti.

**ARCHEOLOGY OF CONFLICTS: EVIDENCE OF THE BATTLES
AROUND RIGA IN THE 17TH AND 18TH CENTURIES
DISCOVERED IN THE CEMETERY OF VILANDES STREET**

Dr. hist. Rūdolfs **BRŪZIS**

Institute of Latvian History, University of Latvia

Often, written and pictorial historical sources on the military conflicts of the Early Modern period are significantly complemented by archaeological field studies. These determine or clarify the number of casualties, their burial, chronology, injuries, wounds, and demographic data such as gender, age, stature, and possible diseases.

As the most important city in the Eastern Baltic, the conflicts and their aftermath near Riga are often revealed in the archaeology of the capital. The burial site on Vilandes Street is a prime example. It was discovered in 2005, when 18 burials were uncovered and excavated in the basement of the 17th house on Vilandes Street during renovation works. In turn, 66 individual graves were excavated in the cellars and courtyard of house no. 11. These burials form a single cemetery.

Both in the scientific reports of the archaeological fieldwork and in publications, the origin of the burials in Vilande Street and the cemetery as a whole has so far been linked to the soldiers of the Russian army (led by Peter the Great) who died in the siege of Riga in 1710. This assumption is based on the fact that those buried were mainly young men aged 17-30. However, the only chronological clue is the metal crosses, typical of Orthodoxy, which date from the turn of the 17th-18th century.

However, Russian troops were stationed in the vicinity of Vilande Street even before 1710. The first time was in 1656, when Tsar Alexei Mikhailovich tried unsuccessfully to take Riga during the Russo-Swedish War (1656-1661). In August and September 1656, a group of Tsarist troops under Prince Cherkassky and Prince Trubetskoy was stationed in the city pastures near Sarkandaugava. On 2 October, the Swedish troops made the largest counter-attack of the entire conflict - 500 infantry and 200 cavalymen attacked the Russian camp, killing around 800 soldiers. A day later, this camp in Sarkandaugava was abandoned, abandoning the siege devices. The losses were so significant that the Russian troops left the outskirts of Riga in great haste and the siege of the city was broken. It is likely that 2 and 3 October were spent by Russian soldiers burying their fallen comrades. The existence of a cemetery on the site of the present-day Vilande Street before the siege of Riga by Peter the Great's troops is also attested by the town plan drawn up by Johan Litberg in 1701. It shows the crosses marked in the area. The context of the burials - wounds left by weapons in the bones, collective, carelessly arranged burials - is evidence of the rapid creation of burials as a result of military conflict. By correlating the data from the 2021 archaeological survey with the written and pictorial sources, previous views on the origin and chronology of the burial sites may be substantially corrected.

LIELAIS ZIEMEĻU KARŠ (1700-1721) DAUGAVPILS JEZUĪTU UZTVERĒ

Mg. hist. Tatjana **BOGDANOVIČA**
LU Latvijas vēstures institūts

Lielais Ziemeļu karš norisinājās no 1700. līdz 1721. gadam, un, lai gan Pētera I galvenais mērķis bija Rīga, kara postījumi skāra arī Latgales teritoriju. Bet, izanalizējot historiogrāfiju, ir jāsecina, kā pētījumu skaits, kas būtu veltīts Latgales teritorijas attīstībai un tās iedzīvotāju likteņiem kara apstākļos nav liels un tie veltīti galvenokārt politiskajiem, ekonomiskajiem un sociālajiem jautājumiem. Ārpus pētnieku uzmanības paliek mentālā joma. Tāpēc referāta mērķis ir noteikt laikabiedru kara uztveres īpatnības un ietekmējošos faktoros.

Pētījuma pamatā ir Daugavpils jezuītu rezidences arhīvs, kas tika publicēts 1940. gadā. Ziņas par Lielo Ziemeļu karu ir atrodamas ikgadējās ziņojumos *Historia Residentiae Dunaburgensis S. J.* Pirmo reizi karš tika paminēts 1706. gadā, savukārt pēdējā pieminēšana attiecas uz 1720. gadu. Kopumā pētnieku rīcībā ir 13 dokumenti – liecības par Lielo Ziemeļu karu Latgales teritorijā.

Jezuītu arhīva dokumenti satur divu līmeņu informāciju par Latgales teritoriju kara laikā – dzīves reāliju jeb faktu līmeni un uztveres līmeni. No jezuītu ziņojumiem ir iespējams uzzināt par Krievijas armijas pārvietošanas maršrutu, etnisko sastāvu, uzvedību okupētajā teritorijā. Savukārt ziņojumu struktūra un kara raksturošanā izmantotie mākslinieciskās izteiksmes līdzekļi liecina par jezuītu priekšstatiem par karu un to uztveri.

Jezuīti kara raksturošanai galvenokārt izmanto epitetus, salīdzinājumus un metaforas, personifikācijas. 16 ziņojumos kopumā izmantoti 42 tropi, kas liecina par kara lielo emocionālo ietekmi uz jezuītiem.

Jezuīti izmanto emocionālus, metaforiskus un vērtējošus epitetus, starp kuriem biežāk minētie ir: bargs, mežonīgs, rijīgs, naidīgs, nežēlīgs. Savukārt salīdzinājumiem izmantoti antīkas mitoloģijas tēli, dabas stihijas, emocijas. Karš jezuītiem asociējās ar romiešu kara dievu Marsu, ar plūstošo ūdens straumi, ar kļaidoni un sirdi plosošām skumjām. Karš nav tikai un vienīgi sociālā katastrofa, tas ir tēlots kā postošs dzīvs organisms, kas kļīst pa provinci, aprijot visu apkārt. Minētie tropi liecina par izteikti negatīvām emocijām, kā arī jezuītu asociatīvu un tēlainu domāšanas veidu.

THE NORTHERN WAR (1700-1721) IN THE PERCEPTION OF DAUGAVPILS JESUITS

Mg. hist. Tatjana **BOGDANOVIČA**
Institute of Latvian History, University of Latvia

The Great Northern War took place from 1700 to 1721, and although Peter I's main target was Riga, the war's damage also affected the territory of Latgale. But when analyzing the historiography, it must be concluded that the number of research devoted to the development of the territory of Latgale and the fate of its inhabitants during the war is not large and they are devoted mainly to political, economic and social issues. The mental field remains outside the attention of researchers. Therefore, the purpose of the report is to determine the characteristics and influencing factors of the war perception of contemporaries.

The research is based on the archive of the Daugavpils Jesuit residence, which was published in 1940. Information about the Northern War can be found in the annual reports *Historia Residentiae Dunaburgensis S. J.* The war was first mentioned in 1706, while the last mention is from 1720. In total, the researchers have at their disposal 13 documents – evidence of the Northern War in the territory of Latgale.

The Jesuit archive documents contain two levels of information about the territory of Latgale during the war - the reality of life or the level of facts and the level of perception. From the reports of the Jesuits, it is possible to learn about the route of the Russian army's movement, its ethnic composition, and its behavior in the occupied territory. On the other hand, the structure of the reports and the means of artistic expression used to describe the war show the Jesuits' ideas about the war and its perception.

Jesuits mainly use epithets, comparisons and metaphors, personifications to describe the war. A total of 42 tropes are used in the 16 reports, showing the great emotional impact of the war on the Jesuits.

Jesuits use emotional, metaphorical and evaluative epithets, among which the most frequently mentioned are: severe, wild, gluttonous, hostile, cruel. On the other hand, images of ancient mythology, natural elements, emotions are used for comparisons. For the Jesuits, war was associated with Mars, the Roman god of war, with the flowing stream of water, with the wanderer and with heartbreaking sadness. War is not only a social disaster, it is depicted as a destructive living organism that roams the province, devouring everything around it. These tropes indicate strongly negative emotions, as well as the associative and imaginative way of thinking of the Jesuits.

ARMS DEALERS DURING THE SPANISH CIVIL WAR (1936-1939): LATVIAN ENTERPRISES “CELTNE” AND “SILS”¹

Mg. hist. Ginta Ieva **BIKŠE**

Institute of Latvian History, University of Latvia

When the Spanish Civil War broke out, Latvia joined the French initiative not to intervene in the conflict. Initially, it meant that the countries agreed not to export and deliver any war materials to Spain and its territories. At the end of the summer of 1936, a total of 27 European countries refused to provide the legitimate Spanish government support in the form of weapons, war aircraft and other military equipment. However, Italy, Portugal and Germany violated the non-intervention agreement and supported the Rebels, thus motivating USSR to support the Republicans. Within the scope of Joseph Stalin's “Operation X”, the Spanish Republic in exchange for a large part of its gold reserves received less support than Francoists from Adolf Hitler and Benito Mussolini.

Under unfavourable conditions, Republican agents abroad desperately tried to obtain war materials. Several countries used the Spanish Civil War to get rid of old stocks. Arms dealers also sold any available military equipment significantly increasing its price. The staff of Latvian Ministry of Foreign Affairs and other high-ranking officials expressed the view that for Latvia it was not relevant to violate non-intervention, however, the country was mentioned in several transactions destined for Spain. Arms deals to Spain through Latvia happened in three ways: 1. by state institutions selling old stocks to intermediaries; 2. through transit; 3. by Latvian companies engaging in foreign speculations.

The aim of the report is to analyse the transactions of Latvian companies “Celtne” and “Sils” that were potentially meant for Spain. The study will focus on the timeline of the Spanish Civil War from July 17, 1936, to April 1, 1939. The operations of both companies were difficult to reconstruct, considering various schemes to outwit the measures taken by the Non-intervention committee that was established to control the non-intervention. However, the Latvian Ministry of Foreign Affairs noticed the operations of joint stock company “Sils” at least in December 1937. It is known that companies “Sils” and “Celtne” cooperated in purchasing and transporting tens of tons of powder from Sweden. The cargo transited through Latvia and its destination most likely was Spain. It can be reconstructed that representatives from “Sils” tried to buy aviation guns in the USA as if they were meant for Latvian army, however, the purchaser was recognized as a Republican agent. As the transactions of “Sils” and “Celtne” attracted international attention, at the end of 1938 the Cabinet of Ministers launched the liquidation of both companies.

¹ Paper prepared within the project “The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day” (ZD2015/AZ85).

IEROČU TIRGOTĀJI SPĀNIJAS PILSOŅU KARA (1936–1939) LAIKĀ: LATVIJAS UZŅĒMUMI “CELTNE” UN “SILS”²

Mg. hist. Ginta Ieva **BIKŠE**
LU Latvijas vēstures institūts

Pēc Spānijas pilsoņu kara izcelšanās Latvija pievienojās Francijas iniciatīvai neiejaukties konfliktā. Sākotnēji tā paredzēja neeksportēt un nepiegādāt Spānijai un tās teritorijām jebkādas kara materiālus. 1936. gada vasaras beigās kopumā 27 Eiropas valstis atteicās likumīgajai Spānijas valdībai sniegt atbalstu ieroču, kara lidmašīnu u. c. militārās tehnikas veidā. Tomēr Itālija, Portugāle un Vācija pārkāpa neiejaukšanās principus, atbalstot nemierniekus, kas veicināja arī PSRS iesaisti konfliktā par labu republikāņiem. Josifa Staļina īstenotās “Operācijas X” rezultātā Spānijas Republika apmaiņā pret lielu daļu tās zelta rezervju kopumā saņēma mazāku atbalstu nekā frankisti no Ādolfa Hitlera un Benito Musolīni.

Nelabvēlīgos apstākļos republikāņu aģenti ārvalstīs izmisīgi centās iegūt regulāri trūkstošos kara materiālus. Spānijas pilsoņu karu vairākas valstis izmantoja, lai atbrīvotos no veciem krājumiem. Tāpat ieroču tirgotāji pārdeva pieejamo militāro tehniku, ievērojami paaugstinot tās cenu. Latvijas ārlietu dienesta darbinieki un citu ministriju augsti ierēdņi pauda uzskatus, ka Latvijai nebija aktuāli pārkāpt neiejaukšanos konfliktā, tomēr faktiski valsts vārds bija iesaistīts vairākos darījumos, kuru gala mērķis bija Spānija. Centieni pārdot ieročus konfliktā ierautajai valstij caur Latviju notika trīs veidos: 1. valsts iestādēm pārdodot vecus krājumus starpniekiem; 2. tranzītā; 3. Latvijas uzņēmumiem iesaistoties ārvalstu spekulācijās.

Referāta mērķis – analizēt Latvijas uzņēmumu “Celtne” un “Sils” darījumus, kas potenciāli saistāmi ar centieniem piegādāt ieročus karojošajām pusēm Spānijas pilsoņu karā. Pētījuma hronoloģiskās robežas ietver Spānijas pilsoņu kara norises laiku no 1936. gada 17. jūlija līdz 1939. gada 1. aprīlim. Abu uzņēmumu operācijas bija grūti rekonstruējamas, ņemot vērā dažādas shēmas, lai apietu neiejaukšanās kontrolei speciāli izveidotās Neiejaukšanās komisijas īstenotos pasākumus. Tomēr akciju sabiedrības “Sils” darbība Latvijas Ārlietu ministrijas redzeslokā nonāca jau vismaz 1937. gada decembrī. Uzņēmumi “Sils” un “Celtne” sadarbojās vismaz vienā tirdzniecības gadījumā ar iespējamo gala mērķi – Spāniju, iegādājoties vairākus desmitus tonnu pulvera no Zviedrijas un to tranzītā vedot caur Latviju. Rekonstruējams, ka “Sils” pārstāvji centās iegādāties aviācijas lielgabalus ASV it kā Latvijas armijai, taču iepircējs atpazīts kā republikāņu aģents. “Sils” un “Celtne” darījumi pārāk piesaistīja starptautisko uzmanību, tāpēc 1938. gada beigās uzsākta abu uzņēmumu likvidācija.

² Tēzes sagatavotas LU Latvijas vēstures institūta bāzes finansējuma projekta nr. ZD2015/AZ85 “Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām” ietvaros.

THE BALTIC STATES AFTER THE PACTS OF MUTUAL ASSISTANCE WITH THE SOVIET UNION IN 1939. REPORTS OF A ROMANIAN DIPLOMAT

Dr. Bogdan Alexandru SCHIPOR

„A.D. Xenopol” Institute of History of the Romanian Academy

If one were to try to identify, among the Romanian diplomats of the mid-1940s, one who understood Romania's tragic destiny as it was at the end of the Second World War, without illusions more or less well-founded, but from a pragmatic perspective - then that figure could be Grigore Niculescu-Buzești, the head of the Romanian Ministry of Foreign Affairs between 23 August and 3 November 1944. In 1940, as a chargé d'affaires in Riga, Niculescu-Buzești witnessed the Soviet annexation of Latvia, a process that took place under the co-ordination of Andrey Yanuaryevich Vyshinsky. In 1944-1945, as Minister of Foreign Affairs, Niculescu-Buzești witnessed Romania's communization, conducted under the careful "guidance" of the same Soviet diplomat.

In 1930, when the Romanian Ministry of Foreign Affairs was led by Gheorghe G. Mironescu, Niculescu-Buzești was admitted in the Royal Foreign Affairs Administration in Bucharest as a legation attaché and three years later, on 1 May 1933, Niculescu-Buzești was promoted to secretary of legation, third class. He would retain this position until 1938, when, for the first time in his career, was appointed to a post abroad, at the Romanian Legation in Stockholm. On 1 September 1939, when the war broke out in Europe, the Romanian diplomat was transferred to Latvia as Romania's chargé d'affaires, replacing Marcel Romanescu.

As a Romanian chargé d'affaires in Latvia between 1939 and 1940, Grigore Niculescu-Buzești's reports, telegrams and analysis are characterized by accuracy and insight. On the one hand, such documents reveal the concerns, fears, tensions and hopes of the Estonian, Latvian and Lithuanian authorities and society, in the complicated context of that moment – the Soviet-German Pact of 23 August 1939, the outbreak of the war, the complex relationship with the Soviet Union. The sheer number of documents and the quality of information and analysis transmitted from Riga to Bucharest reveal, as well, the high level of interest of the Romanian authorities towards the events that took place in the Baltic States. Later, Niculescu-Buzești's returned to Bucharest deeply affected by the Soviet annexation of Latvia, which he witnessed first-hand as a chargé d'affaires in Riga.

BALTIJAS VALSTIS PĒC 1939. GADA SAVSTARPĒJĀS PALĪDZĪBAS PAKTIEM AR PADOMJU SAVIENĪBU. RUMĀŅU DIPLOMĀTA ZIŅOJUMI

Dr. Bogdan Alexandru **SCHIPOR**

A.D. Ksenopola vēstures institūts, Rumānijas akadēmija

Ja starp 40. gadu vidus rumāņu diplomātiem mēģinātu atrast kādu, kurš bez vairāk vai mazāk pamatotām ilūzijām, bet no pragmatiskas perspektīvas saprata Rumānijas traģisko likteni, kāds tas bija Otrā pasaules kara beigās, tad tas varētu būt Grigors Nikulesku-Buzešti (*Grigore Niculescu-Buzești*), Rumānijas Ārlietu ministrijas vadītājs no 1944. gada 23. augusta līdz 3. novembrim. Nikulesku-Buzešti 1940. gadā kā *chargé d'affaires* Rīgā bija liecinieks Latvijas aneksijai, kas notika Andreja Januarjeviča Višinska vadībā. Kā ārlietu ministrs 1944.-1945. gadā Nikulesku-Buzešti bija liecinieks Rumānijas komunizācijai, kas notika tā paša padomju diplomāta rūpīgā "vadībā".

1930. gadā, kad Rumānijas Ārlietu ministriju vadīja Georgs Mironesku (*Gheorghe G. Mironescu*), Nikulesku-Buzešti tika uzņemts Karaliskajā ārlietu pārvaldē Bukarestē kā legācijas atašejs, un trīs gadus vēlāk, 1933. gada 1. maijā, Nikulesku-Buzešti tika paaugstināts par legācijas trešās šķiras sekretāru. Šo amatu viņš ieņēma līdz 1938. gadam, kad pirmo reizi karjerā tika iecelts amatā ārzemēs - Rumānijas sūtniecībā Stokholmā. 1939. gada 1. septembrī, kad Eiropā sākās karš, rumāņu diplomāts tika pārcelts uz Latviju kā Rumānijas lietvedis (*chargé d'affaires*), aizstājot Marselu Romanesku (*Marcel Romanescu*).

Kā rumāņu *chargé d'affaires* Latvijā no 1939. līdz 1940. gadam, Grigora Nikulesku-Buzešti ziņojumiem, telegrammām un situācijas analīzēm ir raksturīga precizitāte un iedziļināšanās. No vienas puses, šie dokumenti atklāj Igaunijas, Latvijas un Lietuvas varas iestāžu un sabiedrības bažas, bailes, spriedzi un cerības tā brīža sarežģītajā kontekstā - 1939. gada 23. augusta padomju un Vācijas pakts, kara sākums, sarežģītās attiecības ar Padomju Savienību. No Rīgas uz Bukaresti nosūtīto dokumentu skaits un informācijas un analīzes kvalitāte atklāj arī Rumānijas varas iestāžu lielo interesi par Baltijas valstīs notiekošajiem notikumiem. Vēlāk Nikulesku-Buzešti atgriezās Bukarestē, dziļi iesaistots no padomju veiktās Latvijas aneksijas, ko viņš pieredzēja klātienē kā lietu pilnvarotais Rīgā.

ECONOMIC COOPERATION ATTEMPTS BETWEEN SWEDEN AND ROMANIA, 1940-1944

Dr. Andreea DAHLQUIST

The Romanian Association for Baltic and Nordic Studies

Sweden and Romania declared neutrality at the beginning of the Second World War. They tried to balance their economies despite the pressure exercised by Great Powers such as Germany, France and Great Britain. The situation got complicated for the Swedish authorities when Hitler's army invaded and occupied the territories of Denmark and Norway in April 1940. Thereupon, the Germans cut the commerce practiced by Sweden with countries from South and North America. The Swedish authorities had to find solutions for increasing the imports of grains and petroleum products, goods necessary to sustain an increasingly isolated society and economy. Romania was one of the European countries which could cover the Swedish needs. Meanwhile, Sweden could provide technology, machinery and tools for the developing Romanian industrial sector. Both countries intensified their cooperation and tried to make the trade function even if the goods had to cross the continent, while Romania joined the war alongside the Axis.

One challenge encountered by the Swedish-Romanian trade was that authorities from Berlin asked for too high prices for cargos transiting Reich's occupied territories. Moreover, the Germans repeatedly refused to approve transport licenses for goods they considered more critical for Hitler's war machine. Some other obstacles challenged the economic cooperation between Sweden and Romania during the Second World War. Some were related to corruption, anarchic trade practices still used by the Romanian authorities, such as barter, or inefficiency of the clearing system. Also the weather during the winter was not favourable. The Danube froze, so transportation became impossible, while the Romanian railway system could not sustain high traffic.

Neither Sweden nor Romania wanted to get entirely under German's monopole, so their diplomats negotiated to find feasible solutions. As a result, the trade between the two partner countries continued, sometimes reaching positive results, as in 1943. The main reason for this progress was the signing of the first trade treaty between Sweden and Romania on May 5, 1943. This important agreement increased the trust in merchants and companies for both sides and offered new opportunities. Thus, our approach tries to follow the attempts of two states located on opposite sides of Europe to keep the economic options open in a context in which the trade had to be adapted to German economic and military interests and high internal economic pressures.

ZVIEDRIJAS UN RUMĀNIJAS EKONOMISKĀS SADARBĪBAS MĒĢINĀJUMI 1940-1944. GADĀ

Dr. Andreea DAHLQUIST

Rumānijas Baltijas un Ziemeļvalstu studiju asociācija

Otrā pasaules kara sākumā Zviedrija un Rumānija pasludināja neitralitāti. Tās centās sabalansēt savu ekonomiku, neraugoties uz spiedienu, ko izdarīja tādas lielvalstis kā Vācija, Francija un Lielbritānija. Zviedrijas varas iestādēm situācija sarežģījās, kad 1940. gada aprīlī Hitlera armija iebruka un okupēja Dānijas un Norvēģijas teritorijas. Pēc tam vācieši pārtrauca Zviedrijas tirdzniecību ar Dienvidamerikas un Ziemeļamerikas valstīm. Zviedrijas varas iestādēm nācās rast risinājumus, kā palielināt graudu un naftas produktu importu - preču, kas bija nepieciešamas, lai uzturētu arvien izolētāku sabiedrību un ekonomiku. Rumānija bija viena no Eiropas valstīm, kas varēja apmierināt Zviedrijas vajadzības. Tajā pašā laikā Zviedrija varēja nodrošināt tehnoloģijas, iekārtas un instrumentus Rumānijas rūpniecības nozares attīstībai. Abas valstis pastiprināja sadarbību un centās panākt, lai tirdzniecība darbotos, pat ja precēm bija jāšķērso kontinents, kamēr Rumānija iesaistījās karā kopā ar Ass valstīm.

Viena no problēmām, ar ko saskārās Zviedrijas un Rumānijas tirdzniecība, bija tā, ka Berlīnes iestādes pieprasīja pārāk augstas cenas par kravām, kas šķērsoja Reihā okupētās teritorijas. Turklāt vācieši vairākkārt atteicās apstiprināt transporta licences precēm, kuras viņi uzskatīja par svarīgākām Hitlera kara mašīnai. Otrā pasaules kara laikā Zviedrijas un Rumānijas ekonomisko sadarbību apgrūtināja arī citi šķēršļi. Daži no tiem bija saistīti ar korupciju, anarhisku tirdzniecības praksi, ko Rumānijas iestādes joprojām izmantoja - tādas kā bartera darījumi, vai klīringa sistēmas neefektivitāti. Arī laika apstākļi ziemas laikā nebija labvēlīgi. Donava aizsala, tāpēc pārvadājumi kļuva neiespējami, savukārt Rumānijas dzelzceļa sistēma nespēja izturēt lielu satiksmes intensitāti.

Ne Zviedrija, ne Rumānija nevēlējās pilnībā nonākt Vācijas monopola varā, tāpēc to diplomāti turpināja sarunas, lai rastu iespējamus risinājumus. Rezultātā tirdzniecība starp abām partnervalstīm turpinājās, dažkārt sasniedzot pozitīvus rezultātus, kā tas bija 1943. gadā. Galvenais iemesls šim progresam bija pirmā tirdzniecības līguma parakstīšana starp Zviedriju un Rumāniju 1943. gada 5. maijā. Šis nozīmīgais līgums palielināja abu pušu uzticību tirgotājiem un uzņēmumiem un pavēra jaunas iespējas. Tādējādi ziņojums mēģina izsekot divu Eiropas pretējās pusēs esošu valstu mēģinājumiem saglabāt ekonomiskās iespējas kontekstā, kad tirdzniecība bija jāpielāgo Vācijas ekonomiskajām un militārajām interesēm un lielam iekšējam ekonomiskajam spiedienam.

CONFLICT OVER HISTORY: THE EFFECT OF THE ONGOING JAPANESE COLONIAL TRAUMA ON SOUTH KOREAN HISTORY TEXTBOOKS

Mg. Karole MIULLER
Vytautas Magnus University

Despite tight economic and security cooperation (especially because of North Korea), South Korea and Japan still have historic issues that are not fully resolved yet. These issues hold an impact on the current political, economic, and diplomatic bilateral relations of the neighboring countries. The historical conflict plays around the Japanese colonial period in Korea from 1910 to 1945, which has left Korea with a cultural trauma and a cut in their traditional collective memory. Because of this traumatic experience a historic dispute has arisen which still causes clashes of interest. As Korea sees Japan's colonial wrongdoings (such as for example the comfort women issue, or the forced labor issue) not yet resolved while Japan believes that it is all settled as it paid Korea with compensation back in 1965 with the act of normalizing diplomatic relations between Korea and Japan (under the push of the US). So, there is this sentiment of victim and perpetrator, and this historic conflict is preventing closer relations between Korea and Japan which would be preferred internationally in this contemporary global era.

These historic conflicts are best visible in history education of both Korea and Japan. Talking about democratic South Korea, education is still deeply connected to the government, yet it gets more complicated to trace back what is state followed and perceived narration, and which one is personal. History is a mandatory class for students in middle school and then from high school Korean history is mandatory while East Asian history or World history become selective subjects. Making Korean history not only a mandatory class but also a mandatory subject on the SAT (Korean university entrance exams) shows how important history (and within it history narration) is being viewed by the government. Especially, considering that education influences many different spheres even in the bigger picture such as state building, nationality. Nowadays historiography and nationally pursuit narration can even become a powerful weapon of not only installing ideology in students but also expressing a nation's standpoint.

Textbooks are an especially crucial topic in East Asia where school, studying and learning have a special importance. Also, there have already been controversies over textbook issues between Korea and Japan. Korea's side was dissatisfied with Japan's portrayal of the colonial period. This has stirred up the international discourse and many studies analyzing how Japan has portrayed its colonial past have been conducted. But it seems that the Korean side's narration and portrayal of the colonial period have been less questioned. This is why this study tries to answer questions such as: in what way do Korean textbooks depict the colonial period? What national narration is being pursued by the Korean side? In what way is the national collective memory being shaped by the state approved curriculum in the aspect of the colonial period? And lastly, what kind of intention such a Korean national narration which is being always re-installed through government authorized textbooks is holding in bilateral relations?

This research is using the national curriculum for history education and all 9 state recognized textbooks for teaching Korean history in high school to answer these questions and to find the dominating discourses in the narration creation. All 9 textbooks are divided into 4 parts while one of the parts is focusing specifically on the Japanese colonial period called (in all textbooks the same)

“Japanese forced colonial period and development of movement of the nation” which also sheds light on Korea’s narration implementing focus on attempts to fight against the colonial rule. This separate dedication of the whole chapter indicates the importance that is given for this period.

KONFLIKTS PAR VĒSTURI: JAPĀNAS KOLONIĀLĀS TRAUMAS IETEKME UZ DIENVIDKOREJAS VĒSTURES MĀCĪBU GRĀMATĀM

Mg. Karole MIULLER
Vītauta Dižā universitāte

Neraugoties uz ciešo sadarbību ekonomikas un drošības jomā (īpaši Ziemeļkorejas dēļ), Dienvidkorejai un Japānai joprojām ir vēsturiski jautājumi, kas vēl nav pilnībā atrisināti. Šie jautājumi ietekmē kaimiņvalstu pašreizējās politiskās, ekonomiskās un diplomātiskās divpusējās attiecības. Vēsturiskais konflikts ir saistīts ar Japānas koloniālo periodu Korejā no 1910. līdz 1945. gadam, kas Korejai ir atstājis kultūras traumu un ievainojumu tradicionālajā kolektīvajā atmiņā. Šis traumatiskās pieredzes dēļ ir radies vēsturisks strīds, kas joprojām izraisa interešu sadursmes. Koreja uzskata, ka Japānas koloniālie pārkāpumi, piemēram, jautājums par "komforta sievietēm" vai piespiedu darbs, vēl nav atrisināti. Savukārt Japāna uzskata, ka viss ir atrisināts, jo tā jau 1965. gadā, normalizējot diplomātiskās attiecības starp Koreju un Japānu (ASV spiediena rezultātā), izmaksāja Korejai kompensācijas. Tādējādi pastāv cietušā un vainīgā noskaņojums, un šis vēsturiskais konflikts kavē ciešākas attiecības starp Koreju un Japānu, kas būtu vēlams starptautiski šajā mūsdienu globālajā laikmetā.

Šie vēsturiskie konflikti ir vislabāk redzami gan Korejas, gan Japānas vēsturiskajā izglītībā. Runājot par demokrātisko Dienvidkoreju, izglītība joprojām ir cieši saistīta ar valdību, tomēr kļūst sarežģītāk izsekot, kas ir valsts sekots un uztverts stāstījums, un kas ir personisks. Vēsture ir obligāta mācību viela skolēniem vidusskolā, un tad, sākot no vidusskolas, Korejas vēsture ir obligāta, savukārt Austrumāzijas vēsture vai pasaules vēsture kļūst par izvēles priekšmetiem. Ir redzams, ka Korejas vēstures iekļaušana ne tikai obligāto mācību stundu klāstā, bet arī obligātajā priekšmetā SAT (Korejas iestājeksaņēni augstskolās) liecina par to, cik svarīgu vēsturi (un tajā ietvertu vēstures stāstījumu) uzskata valdība. Īpaši ņemot vērā, ka izglītība ietekmē daudzas dažādas jomas, pat plašākā mērogā, piemēram, valsts veidošanu, nacionalitāti. Mūsdienās historiogrāfija un tautā īstenots stāstījums var kļūt pat par spēcīgu ieroci ne tikai ideoloģijas uzstādīšanai skolēnos, bet arī nācijas nostājas paušanai.

Mācību grāmatas ir īpaši būtiska tēma Austrumāzijā, kur skolai, mācībām un mācībām ir īpaša nozīme. Arī starp Koreju un Japānu jau ir bijuši strīdi par mācību grāmatu jautājumiem. Korejas puse bija neapmierināta ar Japānas koloniālā perioda atspoguļojumu. Tas ir uzjundījis starptautisku diskusiju, un ir veikti daudzi pētījumi, kuros analizēts, kā Japāna ir attēlojusi savu koloniālo pagātņi. Taču šķiet, ka Korejas puses stāstījums un koloniālā perioda atspoguļojums ir mazāk apšaubīts. Tāpēc šajā pētījumā tiek mēģināts atbildēt uz jautājumiem: kādā veidā Korejas mācību grāmatās tiek attēlots koloniālais periods? Kādu nacionālo stāstījumu īsteno korejiešu puse? Kādā veidā valsts apstiprinātā

mācību programma veido nacionālo kolektīvo atmiņu koloniālā perioda aspektā? Un, visbeidzot, kāda iecere divpusējās attiecībās ir šādam korejiešu nacionālajam naratīvam, kas vienmēr tiek turpināts ar valsts atļauto mācību grāmatu starpniecību?

Lai atbildētu uz šiem jautājumiem un noskaidrotu dominējošos diskursus stāstījuma veidošanā, šajā pētījumā tiek izmantota valsts vēstures izglītības mācību programma un visas 9 valsts atzītās mācību grāmatas Korejas vēstures mācīšanai vidusskolā. Visas 9 mācību grāmatas ir sadalītas 4 daļās, no kurām viena ir īpaši veltīta Japānas koloniālajam periodam, kas nosaukts (visās mācību grāmatās vienādi) "Japānas piespiedu koloniālais periods un nācijas kustības attīstība". Tas izgaismo Korejas nācijas īstenošanu, koncentrējoties uz mēģinājumiem cīnīties pret koloniālo varu. Atsevišķas nodaļas veltīšana šai tēmai norāda, cik liela nozīme tiek piešķirta šim periodam.

LATVIJAS NEATKARĪBAS KARŠ 1919.-1920. GADĀ: KONFLIKTSITUĀCIJAS AR IGAUNIJU UN LIETUVU³

Dr. hist. Ēriks JĒKABSONS
LU Latvijas vēstures institūts

Ziņojumā aplūkotas Latvijas konfliktsituācijas un to izpausmes ar Igauniju un Lietuvu 1919.-1920. gadā, kas ilustrē, pirmkārt, Baltijas valstu zināmā mērā atšķirīgās ārpolitikas intereses, ko prasmīgi izmantoja Padomju Krievija un Vācija, otrkārt, Baltijas valstu nespēju saprasties sarežģītajā militāri politiskajā reģiona situācijā, ko iespaidoja arī savstarpējās nesaskaņas par robežām. Latvijas attiecībās ar Igauniju un Lietuvu Neatkarības kara laikā noveda līdz bruņota konflikta draudiem vai, Lietuvas gadījumā, bruņotam konfliktam. Sakarā ar diplomātiska rakstura prasībām starpkaru periodā un sekojošo pusgadsimtu ilgo pārrāvumu Latvijas vēstures pētniecībā, minētās norises ir aizmirstas, kaut arī to izpēte ir svarīga gan no vēstures zinātnes, gan mūsdienu ģeopolitikas viedokļa.

Kopš viduslaikiem un jaunajiem laikiem saskares vietās bija vērojama zināma latviešu un igauņu, kā arī latviešu un lietuviešu etniskā sajaukšanās, kas 20. gadsimtā, Latvijai, Lietuvai un Igaunijai kļūstot par neatkarīgām valstīm, izraisīja teritoriālas nesaskaņas un pat strīdus. Turklāt tie rada pastāvīgu un dažkārt diezgan asu izpausmi faktiski visa Neatkarības kara gaitā un daļēji arī pēc tā noslēguma. Savstarpējas nesaskaņas neaizkavēja arī kopējais apdraudējums visām Baltijas valstīm no Padomju Krievijas, vācu faktora kā arī krievu prteboļševistiskajiem spēkiem

Ar Igauniju strīds bija galvenokārt par Valku un apkārtni, kā arī Ainažiem, ar Lietuvu – par 19. gadsimtā Kurzemes gubernā iekļauto Palangu ar apkārtni, Mažeiku dzelzceļa mezglu, kā arī Ilūkstes aprinča daļu. Igaunijas gadījumā pretrunas izpaudās jau kopš 1919. gada pirmās puses, kad Igaunijas karaspēks palīdzēja atbrīvot Ziemeļlatvijas teritoriju, taču vienlaikus uzskatīja par savām zināmas Latvijas pierobežas daļas. 1919. gada beigās un 1920. gada sākumā Igaunijas varas iestādes mēģināja jautājumu risināt, ar varu padzenot Latvijas iestādes un karavīrus no Valkas pilsētas, tādējādi gandrīz izraisot bruņotu konfliktu. Situācija tika noregulēta ar Lielbritānijas misijas starpniecību, turklāt tā uzņēmās arī abu pušu jauktas robežu komisijas vadību. 1920. gada vasarā komisija noslēdza darbu, taču apmierināta ar risinājumu nebija neviena no pusēm, un savstarpējās pretenzijas vēlreiz draudēja pāraugt nopietnākā konfliktā, kas tomēr tika novērsts.

Situācija ar Lietuvu bija vēl nopietnāka – 1919. gada vasarā Lietuvas karaspēks ieņēma Ilūkstes aprinča daļu. Turpmākajos mēnešos, notiekot nesekmīgām abu pušu sarunām par robežas jautājumu, Lietuva demonstrēja klaju nevēlēšanos to atstāt, bet 1920. gadā jau atklāti deklarēja teritoriju par sev piederošu. Rezultātā 1920. gada augusta beigās un septembrī tajā notika bruņotas sadursmes, kurās Lietuvas pusē bija vismaz viens kritušais. Problēma tika atrisināta ar Lielbritānijas pārstāvja vadītas, jauktas robežkomisijas starpniecību 1921. gada pavasarī.

³ Tēzes sagatavotas LU Latvijas vēstures institūta bāzes finansējuma projekta nr. ZD2015/AZ85 "Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām" ietvaros.

LATVIAN WAR OF INDEPENDENCE 1919-1920: CONFLICT SITUATIONS WITH ESTONIA AND LITHUANIA⁴

Dr. hist. Ēriks JĒKABSONS

Institute of Latvian History, University of Latvia

The article examines conflicts between Latvia and Estonia and Lithuania in 1919-1920, which illustrate, firstly, the somewhat divergent foreign policy interests of the Baltic states, which were skillfully exploited by Soviet Russia and Germany, and secondly, the inability of the Baltic states to understand each other amidst the complex military-political situation in the region. This was also influenced by disagreements over borders and during the war of independence led to the threat of armed conflict or, in the case of Lithuania, armed conflict. Due to the diplomatic demands of the inter-war period and the subsequent half-century shortfall in the study of Latvian history, these developments have been forgotten, even though their study is important from the point of view of both historical science and contemporary geopolitics.

Since the Middle Ages, there has been a certain ethnic mixing of Latvians and Estonians, as well as Latvians and Lithuanians at the mutual contact points, which in the 20th century, when Latvia, Lithuania and Estonia became independent states, caused certain territorial disagreements. They were constantly and sometimes quite sharply expressed practically throughout the War of Independence and partly after its conclusion. This was not prevented by the common threat to all the Baltic States from Soviet Russia, the German factor as well as the Russian anti-boleshevist forces

The dispute with Estonia was mainly about Valka and its surroundings, as well as Ainaži; with Lithuania about Palanga and its surroundings (included in the Kurzeme province in the 19th century), the Mažeikiai railway junction and part of the Ilūkste district. In the case of Estonia, the contradictions were already evident in the first half of 1919, when Estonian troops helped to liberate the territory of Northern Latvia, but at the same time considered certain parts of the Latvian borderlands as their own. At the end of 1919 and the beginning of 1920 the Estonian authorities tried to resolve the issue by forcibly evicting Latvian authorities and soldiers from the town of Valka, almost leading to an armed conflict. The situation was temporarily settled through the Mission of the Great Britain, which also took the chairmanship of a mixed boundary commission of both sides. In the summer of 1920, the commission concluded its work, but neither side was satisfied with the solution, and once again the mutual claims threatened to escalate into a more serious conflict, which was, however, averted.

The situation with Lithuania was even more serious: in the summer of 1919 Lithuanian troops occupied part of the Ilūkste district, and in the following months, after unsuccessful negotiations between the two sides on the border issue, demonstrated their unwillingness to leave it, but in 1920, they openly declared the territory as their own. As a result, in 1920, at the end of August and in September armed clashes took place there, in which at least one person was killed on the Lithuanian side. The problem was solved in the spring of 1921 by a mixed border commission led by a British representative.

⁴ Paper prepared within the project “The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day” (ZD2015/AZ85).

**MONARHISTI, AFĒRISTI UN AVANTŪRISTI:
KRIEVU PRETBOĻŠEVIKU SADARBĪBA AR LATVIJAS UN ĀRZEMJU
SPECDIENESTIEM 1923. - 1924. GADĀ⁵**

Mg. hist. Andrejs **GUSAČENKO**
LU Latvijas vēstures institūts

Krievijas Pilsoņu kara un sekojošo notikumu iespaidā, 20. gadu sākumā Baltijas valstīs nonāca liels skaits imigrantu, kuru vērā ņemamu daļu veidoja bijušie “balto” (pretboļševiku) armiju virsnieki. Latvijā daļa militāro imigrantu iesaistījās sadarbībā ar Latvijas, Polijas, Francijas, Lielbritānijas u.c. specdienestiem, slepenās informācijas sagādē. Informācijas raksturs lielākoties bija saistīts ar PSRS, taču tā autentiskums epizodiski radīja aizdomas, ka aģenti peļņas nolūkos vilto informāciju.

Daļa bijušo boļševiku ienaidnieku kļuva par informācijas pārdevējiem ikvienam maksātpējīgam klientam, bet daļa rīkojās vienlaikus gan savtīgos, gan ideoloģiskos nolūkos. 1922. gadā bijušo virsnieku brāļu Dmitrija un Mihaila Smirnovu vadībā izveidojās vairāku cilvēku grupa, kas sadarbojās ar Latvijas Politiskās apsardzes un Latvijas armijas Galvenā štāba Operatīvas daļas III. nodaļu (armijas izlūkdienestu). 1923. gada janvārī šīs sadarbība vainagojās ar padomju izlūkdienesta OGPU aģenta, politiskās pārstāvniecības kasiera Ivana Soirio (īstajā vārdā Mārtiņš Zeltiņš) darbības apturēšanu un viņa veidota spiegu tīkla likvidāciju, īslaicīgi paralizējot padomju specdienesta darbību Latvijā.

Sadarbībā ar Latvijas armijas izlūkdienesta virsniekiem, Smirnovi pārveidoja dienesta piegādāto informāciju un tirgoja to padomju specdienestu aģentūrai ne tikai ar mērķi likvidēt aģentūras tīklu, bet arī savtīgu interešu vadīti. Sadarbojoties ar Latvijas Politisko apsardzi un armijas izlūkdienestu, Smirnovi bija iesaistīti abu dienestu konkurencē. Tika pierādīta mantkārīga darbība, kam sekoja vairāku Galvenā štāba Operatīvas daļas III. nodaļas darbinieku atvaļināšana un Smirnovu apcietināšana 1922. gada decembrī.

20. gadu pirmajā pusē Rīgā darbojās arī citas personas, kas sadarbojās kā ar Latvijas, tā arī ar Lielbritānijas specdienestiem un bija cieši saistītas ar starptautisku pretboļševiku izlūkošanas tīklu (t.s. “Orlova tīklu”). Par centrālo figūru tīkla darbībā Latvijā 1923.-1924. gadā kļuva bijušais virsnieks Ivans Pokrovskis, kura galvenais darbības virziens bija padomju slepenās informācijas piegāde Lielbritānijas izlūkdienesta Rīgas centrālei. 1924. gada rudenī I. Pokrovska darbība kļuva vienu no pamatfaktoriem starptautiskā skandālā, saistībā ar “Kominternes” dokumentu viltošanu, kas noveda pie leiboristu zaudējuma ārkārtas vēlēšanas Lielbritānijas parlamentā.

20. gadu pirmajā pusē daļa Latvijas krievu pretboļševiku iesaistījās sadarbībā ar Latvijas un ārzemju specdienestiem, piegādājot slepenu informāciju no PSRS. Šai darbībai piemita ne tikai mantkārīgs, avantūristisks, vai pat krāpšanas raksturs, bet arī pretboļševistiski orientēti mērķi, bijušiem virsniekiem piedaloties padomju specdienestu darbības apkarošanas operācijās. Rīga kļuva

⁵ Tēzes sagatavotas LU Latvijas vēstures institūta bāzes finansējuma projekta nr. ZD2015/AZ85 “Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām” ietvaros.

par sava veida centrāli, kur koncentrējās ārzemju izlūkošanas dienestu darbība Baltijā. Šajā kontekstā krievu pretboļševiku sadarbība ar britu izlūkdienestu un aģentūras profesionālā darbība dokumentu viltošanā kļuva par tālejošu seku iemeslu, kas būtiski ietekmēja iekšpolitisko spēku sadali Lielbritānijā 1924. gada nogalē.

MONARCHISTS, SWINDLERS AND ADVENTURERS: COOPERATION OF RUSSIAN ANTI-BOLSHEVIKS WITH LATVIAN AND FOREIGN SPECIAL SERVICES IN 1923-1924⁶

Mg. hist. Andrejs GUSAČENKO

Institute of Latvian History, University of Latvia

As a result of the Russian Civil War and following events, the Baltic States received a large number of immigrants in the early 1920s, a significant part of whom were former officers of the "white" (anti-Bolshevik) armies. In Latvia, a part of military immigrants were involved in cooperation with the Latvian, Polish, French, British and other special services by providing secret information. The nature of the information was mostly related to the USSR, but its authenticity was occasionally suspect, with agents falsifying information for profit.

Over time, some former enemies of the Bolsheviks became sellers of information to any solvent client, but there was also a category of anti-Bolsheviks who pursued both their selfish aims and the tasks of ideological struggle. In 1922, under the leadership of former officers, brothers Dmitri and Mikhail Smirnov, a group of several people was formed to cooperate with the Latvian Political Guards and Division III of the Operational Department (the army's intelligence service) of the Latvian Army General Staff. In January 1923, this cooperation culminated in the suspension of the Soviet OGPU agent and treasurer of the Political Representation, Ivan Soirio (real name Mārtiņš Zeltiņš), and the liquidation of the spy network he had created, temporarily paralysing the Soviet special services in Latvia.

In cooperation with Latvian army intelligence officers, Smirnovs transformed the information supplied by the service, selling it to the Soviet spy agency for provocative purposes. This activity was not only aimed at dismantling the Agency's network, but also at pursuing self-interest. In collaboration with the Latvian Political Guard and the Army Intelligence Service, the Smirnovs were involved in a competition between the two services. Acting for selfish purposes was proven and was followed by the dismissal of several members of the Operative Division III of the General Staff and the arrest of the Smirnovs in December 1922.

Other persons in Riga also cooperated with both Latvian and British special services and were closely linked to an international anti-Bolshevik intelligence network (the so-called "Orlov network"). The central figure in the network's activities in Latvia in 1923-1924 was a former officer,

⁶ Paper prepared within the project "The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day" (ZD2015/AZ85).

Ivan Pokrovsky, whose main line of activity was to supply Soviet secret information to the British intelligence service's Riga headquarters. In the autumn of 1924, Pokrovsky's activities became one of the key factors in the international scandal over the forgery of Comintern documents, which led to Labour losing the election to the British Parliament.

In the first half of the 1920s, some Latvian Russian anti-Bolsheviks were involved in cooperation with Latvian and foreign special services. This activity was not only greedy, adventurous or even fraudulent, but also anti-Bolshevik, with former officers taking part in operations to combat Soviet special services. At the same time, Riga became a kind of headquarters where the activities of foreign intelligence services in the Baltics were concentrated. In this context, the Russian anti-Bolsheviks' collaboration with the British intelligence services and the agency's professional activity in falsifying documents became the cause of far-reaching consequences that had a significant impact on the distribution of domestic political forces in Britain at the end of 1924.

LATVIJAS TĒVZEMES SARGU (PARTIZĀNU) APVIENĪBAS SADARBĪBA AR LIETUVAS NACIONĀLAJIEM PARTIZĀNIEM 1945. GADĀ

Mg. hist. Jānis VIĻUMS
Neatkarīgais pētnieks

1945. gadā Latvijas austrumu daļā – Latgalē, Daugavpils apriņķī izveidojās viena no lielākajām pretestības organizācijām – Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienība (LTS(p)A). Tās vadītāji apzinājās, ka vienatnē šī partizānu organizācija Latgalē nespēs nodarīt būtisku kaitējumu padomju okupācijas režīmam, tādēļ, viņuprāt, liela nozīme bija sakaru un sadarbības izveidei ar citām pretošanās grupām ne tikai Latvijā, bet arī ar PSRS okupēto kaimiņvalstu partizāniem Igaunijā, Lietuvā un Polijā.

LTS(p)A iecerēto kontaktu izveidošanu ar citu valstu partizāniem izdevās realizēt daļēji, sakari un sadarbība pastāvēja tikai ar Lietuvas nacionālajiem partizāniem. 1945. gada vasarā un rudenī starp LTS(p)A militāro vienību Ilūkstes Tēvzemes sargu (partizānu) pulku un Lietuvas nacionālajiem partizāniem vērojams gan vertikālais, gan horizontālais attiecību modelis.

Vertikālais attiecību modelis pastāvēja starp Ilūkstes pulka vadību un lietuviešu nacionālo partizānu vienību Antanas Streikusa vadībā. Šī vienība, domājams, organizatoriski iekļāvās pulka struktūrā - 3. bataljonā, kurš aptvēra Sventes, Kurcuma un Raudas pagastus. Horizontālais attiecību modelis starp lietuviešu un latviešu nacionālajiem partizāniem individuālā un grupu līmenī pastāvēja jau kopš 1944. gada rudens un novērojams Ilūkstes pulka Susējas, Gārsenes, Lašu un Bebrenes rotās.

Referāta mērķis ir analizēt Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienības sadarbību ar Lietuvas nacionālajiem partizāniem 1945. gadā, kas izpaudās visdažādākajās formās, sākot ar informācijas apmaiņu par starptautisko stāvokli pasaulē, okupācijas režīma militārajām aktivitātēm partizānu darbības rajonos un beidzot ar kopīgi veiktajām operācijām pret okupācijas režīma drošības iestāžu un administratīvās pārvaldes darbiniekiem, kā arī saimnieciskajiem objektiem. Tādējādi sadarbība starp abu valstu nacionālajiem partizāniem bija instruments, lai efektīvāk varētu cīnīties pret padomju okupācijas režīmu un sasniegtu izvirzīto mērķi – Latvijas un Lietuvas neatkarības atgūšanu.

COOPERATION OF THE LATVIAN DEFENDERS OF THE HOMELAND (PARTISAN) UNION WITH THE LITHUANIAN NATIONAL PARTISANS IN 1945

Mg. hist. Jānis VIĻUMS
Independent researcher

In the eastern part of Latvia - Latgale region, in the Daugavpils district, one of the largest resistance organizations the Latvian Defenders of the Homeland (Partisan) Union (LTS(p)A) was established in 1945. Its leaders were aware that alone this partisan organization in Latgale would not be able to cause significant damage to the Soviet occupation regime, therefore, in their opinion, it was of great importance to establish connections and cooperation with other resistance groups not only in Latvia, but also with the partisans of neighboring countries occupied by the USSR in Estonia, Lithuania and Poland.

LTS(p)A's planned establishment of contacts with partisans of other countries was partially realized, communications and cooperation existed only with Lithuanian national partisans. In the summer and autumn of 1945, both the vertical and horizontal model of relations can be observed between the LTS(p)A military unit Ilūkste regiment and the Lithuanian national partisans.

The vertical relationship model existed between the leadership of the Ilūkstes regiment and the Lithuanian national partisan unit under the leadership of Antanas Streikus. This unit, presumably, was organizationally included in the structure of the regiment - the 3rd battalion, which covered the parishes of Svente, Kurcumas and Raudas. The horizontal model of relations between Lithuanian and Latvian national partisans at the individual and group level existed already since the autumn of 1944 and can be observed in the Susēja, Gārsene, Lašu and Bebrene companies of the Ilūkste regiment.

The purpose of the paper is to analyze the cooperation of the Latvian Defenders of the Homeland (Partisan) Union with the Lithuanian national partisans in 1945, which manifested itself in various forms, starting with the exchange of information about the international situation in the world, the military activities of the occupation regime in the areas of partisan activity, and ending with the joint operations against the occupation regime employees of security institutions and the civil administration, as well as economic objects. Thus, the cooperation between the national partisans of the two countries was a tool to be able to fight more effectively against the Soviet occupation regime and achieve the set goal - regaining the independence of Latvia and Lithuania.

KOMPARTIJAS NOMENKLATŪRAS PRIVILĒGIJAS UN TO KRITIKA (20. GS. 80. GADI)⁷

Dr. hist. Daina **BLEIERE**
LU Latvijas vēstures institūts

Referātā pamatā ir aplūkota Latvijas Komunistiskās partijas (LKP) Centrālās komitejas (CK) atbildīgo darbinieku darba apmaksā un dažādu materiālo un sociālo labumu patēriņš (dzīvokļi, autotransports, pārtikas un rūpniecības preču apgāde, atpūta, ārstēšanās, personālās pensijas), balstoties uz LKP CK arhīva fonda materiāliem (galvenokārt Latvijas Valsts arhīva PA-101. fonds).

20. gadsimta 80. gados jautājums par to, ka Padomju Savienībā deklarētie sociālā taisnīguma principi tiek rupji pārkāpti, un ka t.s. nomenklatūra, jeb augstākā un vidējā partijas un valsts administratīvā aparāta ierēdniecība ir nodrošinājusies ar dažāda veida priekšrocībām (oficiāli atzītām un neoficiālām) dažādu materiālo un sociālo labumu ieguves ziņā, bija viens no tiem, kas izvirzījās Latvijas sabiedrības uzmanības centrā. Tomēr kritika visbiežāk bija vērsta pret atsevišķu amatpersonu ļaunprātīgu dienesta stāvokļa izmantošanu. Lielā mērā to noteica tas, ka par reālajām nomenklatūras privilēģijām plašai sabiedrībai bija visai aptuvenš priekšstats, jo informācija par tām bija pilnīgi slepena.

80. gadu beigās un 90. gadu sākumā padomju nomenklatūras lomu pētīja sociologs Pēteris Laķis. Cita starpā, viņš norādīja uz nomenklatūras privilēģiju lomu sistēmas uzturēšanā – to, ka piederība nomenklatūrai deva iespēju iegūt labumus, kas nebija pieejami plašākai sabiedrībai, un šo labumu pieejamība bija atkarīga no vietas nomenklatūras hierarhiskajā sistēmā, bet privilēģijas varēja izmantot tikai tik ilgi, kamēr amatpersona piederēja nomenklatūrai, lai gan bija tendence veidoties pārvaldes aparāta dinastijām – sava veida kastu sistēmai. Mūsu veiktais pētījums šos novērojumus apstiprina, bet analizētie materiāli ļauj niansētāk izprast izmaiņas partijas nomenklatūras privilēģiju sistēmā atsevišķos PSRS attīstības posmos, šīs sistēmas lomu kadru rekrutēšanā un saglabāšanā, kā arī mehānismus, kam vajadzēja mazināt ļaunprātīgu privilēģiju sistēmas izmantošanu.

⁷ Referāts sagatavots LU Latvijas vēstures institūta bāzes finansējuma projekta "Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām" (ZD2015/AZ85) ietvaros.

PRIVILEGES OF THE COMMUNIST PARTY *NOMENKLATURA* AND THEIR CRITICISM IN 1980s⁸

Dr. hist. Daina **BLEIERE**

Institute of Latvian History, University of Latvia

The paper analyses the remuneration and consumption of various material and social benefits (apartments, cars, supply of food and industrial goods, recreation, medical treatment, personal pensions) of politically responsible employees of the Central Committee of the Communist Party of Latvia. The research is based mainly on the materials of the files of the PA-101 collection of the State Archives of Latvia.

In the 1980s, the issue of gross violations of the declared principles of social justice in the Soviet Union, and the fact that *nomenklatura*, or the highest and middle-rank officials of the party and the state administrative apparatus, had secured various advantages (formal and informal) in terms of obtaining various material and social benefits, came to the attention of Latvian society. However, the criticism was most often directed at abuse of official position by particular officials. This was largely due to the fact that knowledge of the real amount of privileges of the *nomenklatura* was fairly approximate to the general public, as the information about it was completely secret.

In the late 1980s and early 1990s, the role of the Soviet *nomenklatura* was studied by sociologist Pēteris Laķis. He pointed out, inter alia, the role of the privileges in the maintenance of the system, and the fact that belonging to the *nomenklatura* made it possible to obtain benefits which were in short supply to the general public, and that the availability of goods depended on the official's place in the hierarchical system, whereas the privileges could be used only as long as the official belonged to the *nomenklatura*, although there was the tendency to form dynasties of the administrative apparatus, a kind of caste system. Our study confirms these observations, but the materials analysed allow a more nuanced understanding of the changes in the party *nomenklatura* privilege system at certain stages of the development of the USSR, the role of this system in recruiting and maintaining officials, and the mechanisms that were employed to reduce the malicious use of the privilege system.

⁸ Paper prepared within the project "The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day" (ZD2015/AZ85).

NO KONFLIKTA UZ SADARBĪBU UN ATPAKAĻ⁹

Dr. hist. Gvido STRAUBE
LU Latvijas vēstures institūts

Sākot ar 1710. gada vasaras beigām un līdz pat 1795. gadam Krievijas impērija trīs soļos iekļāva šodienas Latvijas teritoriju savā sastāvā. Ja sākotnēji tās politika iekļautajās teritorijās bija samērā neitrāla, tad laika gaitā tā mainījās un par tās mērķi kļuva to pilnīga integrēšana un dažādo atšķirību, tradīciju, valodas, ticības, kultūras likvidācija. To mēģināja realizēt ar dažādiem pasākumiem, izmantojot valsts varas mehānismu. Viens no virzieniem bija reliģisko, konfesionālo atšķirību izskaušana, kas principā nozīmēja vietējo baznīcu izspiešana un pareizticīgās baznīcas, kas tika traktēta kā valsts baznīca, virslomas uzspiešana. Būtisks solis šajā jomā bija 1832. gada pašā nogalē pieņemtais Baznīcas likums attiecībā uz protestantisko baznīcu Krievijas impērijā. Ja pirms tam jau pastāvēja samērā bieža konfliktēšana starp laicīgo varu, luterisko zemes baznīcu un brāļu draudzi, tad pēc likuma stāšanās spēkā tas padziļināja konfliktu starp Pēterburgu un vietējām protestantiskajām baznīcām Vidzemē, Kurzemē un Igaunijā. Līdz ar to jaunā kārtība šajā konfliktā ierāva arī Vidzemes brāļu draudzi, kura kopš 1819. gada bija atguvusi savu tiesisko statusu impērijā. Tika būtiski ierobežota tās darbība, būtiski apgrūtināta gan jaunu piekritēju uzņemšana, gan saiešanu namu būvniecība. Tā visa rezultātā sāka kristies brāļu draudzes popularitāte un piekritēju skaits.

Tomēr Pēterburga apzinājās, ka brāļu draudzei Vidzemē ir pietiekoši spēcīga ietekme, tāpēc atsevišķos momentos pēc 1832. gada tā pieļāva atkāpes no Baznīcas likuma pantiem un meklēja sadarbības iespējas. Parasti tas notika dažādās krīzes situācijās, kad valsts pati ar saviem spēkiem nespēja panākt vēlamo rezultātu. 19. gs. pirmajā pusē tas vairākkārt tika novērots saistībā ar dažādām sērgām un slimībām, jo sevišķi t.s. lopu sērgām. Valsts veiktie pasākumi nedeja vēlamo rezultātu un slimība izplatījās arvien plašākā telpā. Lai panāktu, ka zemnieki respektē noteiktos drošības pasākumus, vara kā labāko risinājumu meklēja sadarbību ar Vidzemes brāļu draudzes vadību – tā tika aicināta uz Rīgu uz Vidzemes ģenerālgubernatora rezidenci, kur tika skaidrota situācija un lūgts izplatīt starp saviem piekritējiem valsts noteiktās prasības epidēmijas ierobežošanai.

Loģiski, ka valstij šādās situācijās bija jāveic arī zināma pretimnākšanā hernhūtiešiem. Tika pieļauta iespēja, ka draudzē tiek bez ierobežojumiem uzņemti jauni piekritēji, būvēti saiešanu nami. Rezultātā uz īsu brīdi Vidzemes brāļu draudze ieguva zināmu atelpu un tās rindas kļuva kuplākas. Pēc situācijas normalizēšanās, dabiski, attiecības atgriezās iepriekšējā stāvoklī.

⁹ Referāts sagatavots LU Latvijas vēstures institūta bāzes finansējuma projekta “Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām” (ZD2015/AZ85) ietvaros.

FROM CONFLICT TO COOPERATION AND BACK¹⁰

Dr. hist. Gvido **STRAUBE**

Institute of Latvian History, University of Latvia

From the late summer of 1710 until 1795, the Russian Empire incorporated the territory of today's Latvia into its own in three steps. While its policy in the added territories was initially relatively neutral, it changed over time and its goal became its full integration and the elimination of the various differences, traditions, language, beliefs, culture. This was attempted to be achieved by various measures through the mechanism of state power. One of the directions was the elimination of religious, confessional differences, which basically meant the displacement of local churches and the imposition of the Orthodox Church, which was treated as the state church, as the supremacist church. A major step in this direction was the Church Law adopted at the very end of 1832 concerning the Protestant Church in the Russian Empire. While there had already been frequent conflict between the secular authorities, the Lutheran church and the Brethren churches, the law deepened the conflict between St Petersburg and the local Protestant churches in Vidzeme, Kurzeme and Estonia. The new order also dragged the Vidzeme Brethren Church, which had regained its legal status in the empire since 1819, into the conflict. Its activities were severely restricted, both the admission of new adherents and the construction of meeting houses were severely hampered. As a result, the popularity and the number of adherents began to decline.

However, St. Petersburg was aware that the Brethren Church had a strong enough influence in Vidzeme, so at certain points after 1832 it allowed deviations from the articles of the Church Law and sought opportunities for cooperation. This usually happened in various crisis situations, when the state could not achieve the desired result by its own efforts. In the first half of the 19th century, this was repeatedly observed in connection with various plagues and diseases, especially the so-called cattle plagues. The measures taken by the State did not have the desired effect and the disease spread over a wider area. In order to ensure that the farmers respected the safety measures, the authorities sought the cooperation of the leadership of the Vidzeme Brethren as the best solution: they were invited to Riga to the residence of the Governor General of Vidzeme, where the situation was explained to them and they were asked to disseminate the requirements laid down by the State to contain the epidemic among their adherents.

Logically, in such situations, the state was also obliged to make certain concessions to the Hernhut people. The possibility of new adherents being admitted to the congregation without restriction and meeting houses being built was allowed. As a result, for a short time the Vidzeme Brethren Church gained some respite and its ranks swelled. After the situation returned to normal, relations naturally returned to their previous state.

¹⁰ Paper prepared within the project "The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day" (ZD2015/AZ85).

LATGALES ZEMNIEČU APĢĒRBS 19. GADSIMTĀ: IESKATS INFORMĀCIJAS APMAIŅAS CEĻOS ¹¹

Dr. art. Ieva PĪGOZNE
LU Latvijas vēstures institūts

Apģērbu veido mājamatnieku, dažādu nozaru profesionālu meistarū un rūpniecisku darinājumu kopums. Tas nepārtraukti mainās līdzī laikam, tāpēc rodas jautājums, kā un kāpēc šīs izmaiņas notiek, no kurienes nāk informācija par jaunumiem piegriezumā, materiālos, tehniskajos paņēmienos un valkāšanas manierē. Referātā sniegts ieskats dažādu informācijas apmaiņas ceļu pastāvēšanā un uzrādīti vairāki piemēri, kas liecina par aprīti ārpus pagastiem, aprīņiem un arī gubernām. Galvenā uzmanība pievērsta Latgalei 19. gadsimtā, taču to papildina ziņas arī no citiem kultūrvēsturiskajiem novadiem.

Tiek uzskatīts, ka zemnieku apģērbu galvenokārt ietekmē sabiedrības virsslānis, kurš rada modes jaunumus un pirmais arī pieņem tos savā garderobē. Nonākot saskarē ar citu pagastu, aprīņķu vai etnisko grupu zemniekiem, iespējams, apģērbā tiek pārņemtas idejas vienam no otra. Papildus pastāv iespēja izdomāt ko jaunu arī pašiem, vai arī turēties pie agrāko paaudžu mantojuma. Tādējādi zemnieku apģērbu katra savā veidā ietekmē dažādas sabiedrības grupas. Tomēr tas neizskaidro, kāpēc veidojas kādi konkrēti apģērba formu izplatības areāli vai tradīciju pastāvēšana noteiktās teritorijās, kā tajās dzīvojošie cilvēki ir saistīti un kā veidojas šo teritoriju robežas, kas reti sakrīt ar administratīvajām robežām.

Pievēršot uzmanību tieši sieviešu apģērbam, vēl aktuālāks kļūst jautājums, kādā veidā varēja būt saistītas dažādas zemnieku apģērbā sastopamas formas, rotājumi vai rokdarbu tehnikas, ja pašas valkātajās visdrīzāk nekad nesatikās. Zemnieku dzīve 19. gadsimta pirmajā pusē, kamēr vēl tika valkāts tradicionālais apģērbs, lielākoties noritēja savā lauku sētā. Biežākie ceļi veda uz baznīcu, kaimiņu un radu mājām, retāk uz muižu, dzirnavām, krogu, tuvāko pilsētu. Par zemnieku pārvietošanos ārpus draudzes vai pagasta robežām ziņu ir ļoti maz. Lauības visbiežāk tika slēgtas starp tuvākās apkārtnes ļaudīm savas vai kaimiņu muižas, draudzes vai pagasta robežās. Tādēļ nav pamata uzskatīt, ka zemnieces noskatītos modes jaunumus no ieprecētām svešniecēm. Nav arī ziņu, ka Latgalē zemnieces modes jaunumus būtu varējušas tiešā veidā uzzināt no sava laika drukātajiem izdevumiem.

Tomēr ir vairāki ceļi, pa kuriem jaunumi apģērbā varēja ienākt. Kā pirmo jāmin lielos tirgus, kuri rīkoti lielākajās pilsētās, piemēram, Ludzas tirgi. Līdzīga nozīme kā tirgiem ir arī zemnieku un lauku amatnieku tālajiem braucieniem savas produkcijas pārdošanai. Šeit iezīmējas lielākie centri, kā arī ceļi, pa kuriem notikusi informācijas apmaiņa. Kā vēl viens būtisks ceļš jāpiemin koku pludināšana, kas iezīmē upju baseinus kā informācijas apmaiņas areālus. Šeit būtiski izcelt, ka lielākā daļa Latgales pieder Daugavas baseinam, no kura koki tika pludināti līdz Rīgai, kamēr tālākajā Latgales ziemeļaustrumu daļā koku pludināšana notika pa Veļikajas upi uz Pleskavu. Ja tirgū braucējiem varēja pievienoties arī sievietes, tad savas produkcijas tirgotāji un īpaši koku pludinātāji bija vīrieši. Galamērķī viņi saņēma samaksu un daļu summas iztērēja dāvanām mājiniekiem. Šādā

¹¹ Referāts sagatavots LU Latvijas vēstures institūta bāzes finansējuma projekta "Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām" (ZD2015/AZ85) ietvaros.

veidā vīrieši nodrošināja jaunu modes apģērba gabalu un aksesuāru ienākšanu sieviešu garderobē. Ziņas par to, ka vīrieši dāvanās atved apģērba gabalus vai iegādājas tos mājās palikušo sieviešu uzdevumā, glabā arī folkloras materiāli. Līdz šim šādiem jaunumu ienākšanas ceļiem un vīriešu nozīmei sieviešu apģērba attīstībā nav bijusi pievērsta uzmanība, jo šo aspektu aizēnojušas daudzās liecības par to, kā sievietes mājās darinājušas apģērbu gan sev, gan saimes vīriešiem. Pēdējos trīsdesmit gados atmestais pieņēmums par zemnieku apģērba nemainību laikā pavēris iespējas daudziem jauniem atklājumiem un līdz šim nepamanītu aspektu izpētei.

CLOTHING OF LATGALE PEASANT WOMEN IN THE 19TH CENTURY: AN INSIGHT INTO THE WAYS OF INFORMATION EXCHANGE¹²

Dr. art. Ieva PĪGOZNE

Institute of Latvian History, University of Latvia

Clothing is made by joint forces of handcrafters, professional masters of various crafts and industrial produce. It is constantly changing with time, so the question arises as to how and why these changes occur, where the information about innovations in cut, materials, techniques, and manner of wearing comes from. The paper provides an insight into the existence of various ways of information exchange and presents several examples that show circulation outside parishes, districts, and also governorates. The main focus is on Latgale in the 19th century, but it is supplemented by evidence from other cultural regions.

It is believed that peasant clothing is mainly influenced by the upper class of society, who create fashion innovations and are the first to adopt them in their wardrobe. Encountering peasants of other parishes, districts or ethnic groups, ideas from each other may be adopted in clothing. In addition, there is an opportunity to come up with something new themselves, or to stick to the legacy of previous generations. Thus, peasant clothing is influenced by different social groups, each in its own way. However, this does not explain why certain forms of clothing or traditions are formed or common in some territories, how the people living in them are connected and how the boundaries of these territories are formed, which rarely coincide with administrative borders.

Paying attention specifically to women's clothing, the question in which way different forms, decorations or handicraft techniques found in peasant clothing could have been connected, if the wearers themselves probably never met, becomes even more relevant. The life of peasant women in the first half of the 19th century, when traditional clothing was still worn, was mostly spent on their farm. The most frequent roads led to the church, the houses of neighbors and relatives, less often to the manor, mill, pub, and the nearest town. There is very little information about the movement of women outside the parish or municipality boundaries. Marriages were most often taking place

¹² The paper has been prepared in the project “The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day” (ZD2015/AZ85).

between people from the immediate vicinity, within the borders of their own or neighboring estates, parishes, or municipalities. Therefore, there is no reason to believe that peasant women would gain fashion news from newcomers – recently married women. There is also no evidence that Latgale peasant women could have directly learned about fashion news from the printed materials of their time.

However, there are several routes by which novelties could have entered clothing. The first to mention are the large markets held in major towns, such as the Ludza markets. The long journeys of farmers and rural artisans to sell their products had a similar importance as the markets. This helps to mark the largest centers, as well as the roads along which information was exchanged. As another important way, tree rafting should be mentioned, which marks the river basins as areas of information exchange. It is important to highlight here that most of Latgale belongs to the Daugava basin, from which trees were floated to Riga, while in the far northeastern part of Latgale, trees were floated along the Velikaya River to Pskov. If women could also join for the ride to the market, then the sellers of their products and especially the wood rafters were men. At the destination, they received payment and spent part of the amount on gifts for their families. In this way, men ensured the entry of new fashion garments and accessories into women's wardrobes. Evidence about men bringing pieces of clothing as gifts or buying them on behalf of women who stayed at home are also preserved in folklore materials. So far, such ways of introducing innovations and the importance of men in the development of women's clothing have not been paid attention to, as this aspect has been overshadowed by the many testimonies of how women made clothes at home both for themselves and for the men of the family. In the last thirty years, the abandoned assumption about the invariability of peasant clothing over time has opened opportunities for many new discoveries and the study of hitherto unnoticed aspects.

MILITĀRO KONFLIKTU IESTUDĒJUMI ETNOGRĀFISKAJĀS IZRĀDĒS¹³

Dr. hist. Ilze **BOLDĀNE-ZELENKOVA**
LU Latvijas vēstures institūts

Ilgais 19. gadsimts raksturojams ne vien kā dinamisks progressa laikmets zinātnes, tehnoloģiju un izklaides industrijas attīstības jomā, tas saistāms arī ar daudziem militāriem konfliktiem, tai skaitā koloniālajiem iekarojumiem Āfrikā un citviet. Rietumeiropas valstu īstenotā koloniālā politika veicināja etnogrāfiskās industrijas – neeiropiskas cilmes personu eksponēšanu viņiem ierasto materiālās kultūras objektu, kā arī floras un faunas paraugu ielokā – attīstību un popularitāti, dzīvajām izstādēm sniedzot gan resursus, gan uzdevumu – propagandēt koloniālisma nepieciešamību. Etnogrāfiskajās izrādēs iesaistītas trupas viesizrādēs pa Eiropas kontinentu virzījās no dienvidiem uz ziemeļiem, sasniedzot arī Krievijas impērijas Baltijas provinču pilsētas.

Eksotisko citādību akcentējošās izrādes veidoja divas daļas. Pirmā – statiskā, kurā uzslītos ‘iedzimto ciematos’ varēja vērot ‘mežoņu’ ikdienu, tai skaitā savstarpējās attiecības, sadzīvi un rūpes par dzīvniekiem. Otrā bija uzveduma daļa, kuras programmā ietvertas eksponētās etniskās grupas tradicionālās dziesmas un dejas, kāzu un tamlīdzīgi iestudējumi. Neiztrūkstoša uzveduma sastāvdaļa, īpaši dzīvajās izstādēs ar afrikāņu piedalīšanos, bija militāro konfliktu iestudējumi, kas ietvēra gan dažādu ieroču lietošanas apmācību demonstrējumus, gan kauju atveidojumu. Minētie iestudējumi bieži vien sasaucās ar presē publicēto informāciju par reālo karadarbību Āfrikas kontinentā.

Rīgā notikušas vismaz sešas eksotiskās citādības izrādes ar afrikāņu – ašantu, somāliešu, sudāniešu u.c. – piedalīšanos. Ziņojumā konferencei sniegts ieskats militāro konfliktu iestudējumu klātbūtnē Rīgas kultūrvīdē un to sasaistei ar vietējā presē publicēto informāciju par koloniālajiem iekarojumiem Āfrikā vai vietējo tautu savstarpējiem kariem šajā kontinentā.

¹³ Prezentācija sagatavota projektā Nr. 1.1.1.2/VIAA/3/19/516 “Etnogrāfiskie un frīku šovi Latvijas teritorijā 19. un 20. gs. mijā – starp zinātni, izklaidi un homofobiju”

PRESENTING OF MILITARY CONFLICTS IN ETHNOGRAPHIC SHOWS¹⁴

Dr. hist. Ilze **BOLDĀNE-ZELENKOVA**
Institute of Latvian History, University of Latvia

The long 19th century was not only a dynamic era of progress in science, technology and the entertainment industry, it was also marked by many military conflicts, including colonial conquests in Africa and elsewhere. Colonial policies pursued by Western European countries encouraged the development and popularity of the ethnographic industry - the display of people of non-European descent surrounded by the objects of material culture and examples of flora and fauna that were familiar to them - by giving living exhibitions both the resources and the task of propagating the necessity of colonialism. Troupes involved in ethnographic shows toured the European continent from south to north, reaching the cities of the Baltic provinces of the Russian Empire.

The performances, which emphasised exotic otherness, consisted of two parts. The first was a static one, in which the everyday life of the 'savages', including their relationships with each other, their everyday life and their care for animals, could be observed in the 'native villages'. The second was the performance part, which included traditional songs and dances of the ethnic groups on display, wedding and similar performances. An integral part of the performance, especially in the live exhibitions with Africans, was the staging of military conflicts, which included both demonstrations of training in the use of various weapons and the re-enactment of battles. These often corresponded to press reports of actual warfare on the African continent.

At least six performances of exotic otherness have taken place in Riga with the participation of Africans - Ashanti, Somali, Sudanese, etc. The report to the conference provides an insight into the presence of military conflict productions in Riga's cultural environment and their connection with information published in the local press about colonial conquests in Africa or wars between indigenous peoples on the continent.

¹⁴ The presentation prepared in the framework of the project No. 1.1.1.2/VIAA/3/19/516, "The Live Human Exhibitions in the Territory of Latvia at the Turn of the 19th and 20th centuries between Science, Entertainment and Homophobia"

**KULTŪRA VIENOJA, BET POLITIKA ŠĶĪRA?
IESKATS PRETRUNĪGAJĀ 20. GADSIMTA PIRMĀS PUSES
VĀCBALTIEŠU UN LATVIEŠU VĒSTURISKAJĀ ATMIŅĀ**

Dr. hist. Raimonds CERŪZIS
LU Vēstures un filozofijas fakultāte

Līdz Latvijas neatkarības pasludināšanai lielāko daļu memoriālu, pieminekļu un arhitektūras šedevru bija veidojuši vācbaltiešu (*Deutschbalten*) mākslinieki, tēlnieki un arhitekti. Arī Baltijas pagātnes apzināšanā, saglabāšanā un izpētē vācbaltiešu paveiktais veidoja pamatu. Sabiedrība kopumā ļoti respektēja, pat ar bijību attiecās pret kultūras vērtībām un nenoliedza vācbaltiešu nopelnus Latvijā un Igaunijā. Tai pašā laikā Latvijas piemērs liecina par atšķirīgo vēsturisko atmiņu un nesaskaņu epizodēm latviešu un vācbaltiešu kopīgā pagātnes mantojuma vērtējumā. 20. gs. pirmās puses latviešu un vācbaltiešu kopīgi piedzīvoto notikumu redzējums (vēsturiskā atmiņa) avotos uzrāda izteikti politizētas iezīmes.

Atšķirīgā vēsturiskā atmiņa izpaudās attieksmē pret tādiem lietiskiem simboliem (monumentiem), kuri iemiesoja politisku saturu. Strīdu starp latviešiem un vācbaltiešiem spilgti ataino politiskā retorika presē un parlamentā. Nesaskaņu pamatā bija abu vēsturiski cieši saistīto etnosu atšķirīgā nacionālā ideoloģija un neseno vēstures pārvērtību interpretācija, kas noteica atšķirīgu attieksmi pret monumentālām pagātnes liecībām, tostarp pieminekļiem.

Visiem monumentiem, kas bija pārcietuši Pasaules karu, bija vācu raksturs. Tobrīd pretrunīgi vērtēts vēstījums piemita, piemēram, ne tikai Pirmā pasaules kara laikā uzsliejamiem “Vācu Landšturma karavīram” Rīgas centrā un “Hindenburga kolonnai” Liepājā, bet arī jau sen uzstādītajam Johana Gotfrīda Herdera (*Johann Gottfried Herder*) piemineklim pie Rīgas Doma un nesalīdzināmi plašākam monumentam, kas iemiesoja kompleksu kultūrvēsturisku kopu – Vecrīgai. Šie objekti visi saistījās ar vācu tradīciju. Latvieši vācu dominanti uztvēra kā latviskās identitātes diskriminācijas piemēru, tādēļ šo objektu vēsturisko nozīmi vēlējās korigēt un līdzsvarot ar jauniem, latviešu kultūrai un vēsturiskajai apziņai atbilstošiem monumentiem (Brāļu kapi, pirmā valsts prezidenta Jāņa Čakstes kapa memoriāls, Brīvības piemineklis utt.).

20. gs. 20. gadu demokrātijai tipiskā veidā brīžiem nesenās pagātnes atceres dienas mēdza pārvērsties par nesaskaņu eskalāciju. Nozīmīgākā vācvalodīgo iedzīvotāju atceres diena starpkaru periodā un vēlāk Trešā reiha okupācijas laikā Rīgā (1941-1944) bija 22. maijs. 1919. gada 22. maijā vācbaltiešu karavīri - Baltiešu landesvērs (*Die Baltische Landeswehr*) - atbrīvoja Rīgu no boļševikiem un pārtrauca viņu īstenoto terorū. Šis notikums bija svarīgs ieguldījums Latvijas atbrīvošanā no šeit sirojošajiem svešiem militāriem formējumiem. Baltijas militāri politiskajās norisēs (1918-1920), kurām raksturīgas pilsoņu karam tipiskas iezīmes, 22. maijs iezīmēja liberālo aprindu pārkumu pār radikālajiem sociālisma atbalstītājiem.

Spilgtākais piemērs nesaskaņām vēsturiskās atmiņas jomā saistāms ar Baltiešu landesvēra karavīru memoriāla izveidi Rīgā (*Der Friedhof der Baltischen Landeswehr*, jeb *Das Ehrenmal der Baltischen Landeswehr*). Vācbaltiešu karavīri bija aktīvākie cīnītāji pret boļševikiem 1918.-1919. gadā, kad ievērojama latviešu daļa šo ideoloģiju vēl atbalstīja. Konflikts sakarā ar Baltiešu landesvēru saasinājās 1929. gada 6. jūnijā, kad pretvācu aktīvisti uzspīdzināja nesen atklāto memoriālu. Tas bija bezprecedenta notikums Latvijas vēsturē, kas liecināja par politisko un starpetnisko spriedzi. Pēc vairākiem mēnešiem monumentu atjaunoja jaunā veidolā, bet 1934. gadā Kārļa Ulmaņa ieviestā

autoritārā iekārta, sabiedrības kontrole un preses cenzūra apslāpēja konflikta attīstību. Trīsdesmito gadu otrajā pusē latviešu un vācbaltiešu vēsturiskās atmiņas iespaidotās konflikta izpausmes vairs nebija novērojamas. Tā vietā kļuva vērojama politikorektuma tendence – respektēt objektus, kas iemiesoja sabiedrības kopīgo (sevišķi - salīdzinoši neseno) vēsturisko atmiņu. Baltijas landesvēra memoriāls bija spilgta sabiedrības pretpadomju tradīcijas liecība, tādēļ ilgstošais padomju okupācijas režīms centās mainīt tā vēstījumu (dēvēja par “fašistisku”) un to mērķtiecīgi izpostīja.

DID CULTURE UNITE BUT POLITICS DIVIDE? AN INSIGHT INTO THE CONFLICTING HISTORICAL MEMORY OF BALTIC GERMANS AND LATVIANS OF THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Dr. hist. Raimonds CERŪZIS

Faculty of History and Philosophy, University of Latvia

Until Latvia's independence, most memorials, monuments and architectural masterpieces were created by Baltic German (*Deutschbalten*) artists, sculptors and architects. Baltic German work also formed the basis for the identification, preservation and research of the Baltic past. The general public was very respectful, even reverent, of cultural values and did not deny the contributions of the Baltic Germans in Latvia and Estonia. At the same time, the example of Latvia shows the different historical memories and episodes of disagreement in the evaluation of the common past heritage of Latvians and Baltic Germans. The view of the events (historical memory) of Latvians and Baltic Germans in the first half of the 20th century shows highly politicised features in the sources.

The different historical memory was manifested in the attitude towards such material symbols (monuments) which embodied political content. The dispute between Latvians and Baltic Germans is vividly depicted by political rhetoric in the press and parliament. The disagreement was based on the different national ideologies of the two historically closely related ethnoses and their interpretation of recent historical transformations, which led to different attitudes towards monumental evidence of the past, including monuments.

All the monuments that survived the World War were German in character. At that time, a controversial message was conveyed, for example, not only by the "German Landsturm Soldier" in the centre of Riga and the "Hindenburg Column" in Liepāja, which were erected during the First World War, but also by the long ago established monument to Johann Gottfried Herder at the Riga Dome and the incomparably larger monument embodying a complex cultural and historical cluster, the Old Town. These objects were all linked to the German tradition. Latvians perceived the German dominance as an example of discrimination against Latvian identity, so they wanted to correct and balance the historical significance of these objects with new monuments that were in line with Latvian culture and historical consciousness (the Brethren Cemetery, the memorial to the tomb of the first president of the country, Jānis Čakste, the Freedom Monument, etc.).

In a manner typical of the democracy of the 1920s, commemorations of the recent past tended to turn into moments of escalating discord. The most important commemoration day for the German-

speaking population in Riga during the inter-war period and later during the occupation of Riga by the Third Reich (1941-1944) was 22 May. On 22 May 1919, Baltic German soldiers, the Baltic Landeswehr (*Die Baltische Landeswehr*), liberated Riga from the Bolsheviks and put an end to their reign of terror. This event was an important contribution to the liberation of Latvia from the foreign military formations that were swarming here. In the Baltic military-political developments (1918-1920), which displayed certain characteristics of civil war, 22 May marked the supremacy of the liberal circles over the radical supporters of socialism.

The most striking example of the disagreements in the sphere of historical memory was the establishment of the Memorial to the Soldiers of the Baltic Landeswehr in Riga (*Der Friedhof der Baltischen Landeswehr*, or *Das Ehrenmal der Baltischen Landeswehr*). The Baltic German soldiers were the most active fighters against the Bolsheviks in 1918-1919, when a significant part of Latvians still supported this ideology. The conflict over the Baltische Landeswehr escalated on 6 June 1929, when anti-German activists blew up the recently opened memorial. This was an unprecedented event in Latvian history, which demonstrated the political and inter-ethnic tensions. Several months later, the monument was restored in a new form, but the authoritarian regime introduced by Kārlis Ulmanis in 1934, social control and press censorship stifled the development of the conflict. In the second half of the 1930s, the manifestations of the conflict, influenced by the historical memory of Latvians and Baltic Germans, were no longer visible. Instead, a tendency towards political correctness became apparent - to respect the objects that embodied the shared (and especially relatively recent) historical memory of society. The Baltic Landeswehr Memorial was a vivid testimony to the anti-Soviet tradition of the society, which is why the long-lasting Soviet occupation regime tried to change its message (calling it "fascist") and purposely destroyed it.

SADARBĪBA UN INTEREŠU SADURSMES LATVIEŠU JŪRNICĪBAS SABIEDRĪBĀ TRIMDĀ (1940–1990)

Mg. hist. Dāvis **BEITLERS**
Kalnciema muzejs

Ziņojums veltīts tam, kā latviešu trimdas jūrniecības darbinieki sadarbojās vai konfliktēja savā starpā, kā arī ar dažādām institūcijām.

Otrā pasaules kara laikā otrpus vēlākajam dzelzs priekškarā nokļuva dažādas jūrniecības darbinieku grupas, starp kurām novelkamas vairāk vai mazāk striktas profesionālās robežas. To vidū – gan topošie un dažādu rangu aktīvie jūrasbraucēji, gan jūrnieki, kas būtībā beiguši savas aktīvās dienesta gaitas, gan arī jūrskolotāji, kas darbojās vairāk teorētiski, kuģīpašnieki un tie, kas, lai arī nebija jūrnieki pēc pamatnodarbošanās, tomēr iesaistījās jūrniecības jomā, piemēram, kā vēstures pētnieki vai sabiedriskie darbinieki.

Noteiktas saskarsmes formas saistīja visas šīs grupas. Turklāt ārkārtīgi nozīmīga latviešu jūrniekiem un klaidā nonākušajai jūrniecības nozares daļai, ieskaitot tajā latviešu rēderiem piederošos kuģus, bija jūrniecības darbinieku sadarbība gan ar mītnes valstu varas iestādēm, gan arī ar Latvijas Republikas konsulārajām un diplomātiskajām pārstāvniecībām trimdā. Un attiecības starp šīm pusēm vai nu sekmēja, vai arī dažkārt kavēja tādu problēmu risināšanu kā Latvijas kuģu paturēšana brīvajā pasaulē, trimdā esošo latviešu jūrnieku nodarbinātības un sociālekonomiskās stabilitātes nodrošināšana, arī vienotas latviešu jūrniecības sabiedrības pašapziņas saglabāšana un kopīgās vēsturiskās atmiņas izkopšana klaidā.

Raugoties šajā kultūrtelpā, varam vaicāt, vai latviešu jūrniecības sabiedrība trimdā bija vienota vai sadrumstalota?

THE COOPERATION AND THE CONFLICTS OF INTEREST IN THE LATVIAN MARITIME COMMUNITY IN EXILE (1940–1990)

Mg. hist. Dāvis **BEITLERS**
Kalnciems museum

The report is dedicated to how Latvian maritime workers and representatives in exile cooperated or conflicted with each other, as well as with various institutions.

During the Second World War, different groups of maritime workers got on the other side of the later Iron Curtain. Among them were upcoming and active seafarers of various ranks, sailors who had essentially finished their active service, maritime instructors and teachers who worked more theoretically, ship owners, as well as those who, without being seafarers or other mariners (professional representatives of maritime industry), nevertheless got involved in the maritime field, for example, as history researchers or public employees.

Certain forms of communication linked all these groups. In addition, the cooperation of maritime employees with the authorities of the host countries, as well as with the consulates and legations of the Republic of Latvia in exile, was extremely important for Latvian seamen and the exiled part of the Latvian maritime industry, including the ships owned by Latvian shipowners or inheritors of them. The relations between these groups or structures either facilitated or sometimes hindered the solving of such problems as keeping Latvian ships in the free world, ensuring the employment and socio-economic stability of exiled Latvian sailors, as well as preserving the self-confidence of a unified Latvian maritime society and cultivating common historical memory.

In context with these problems, we could ask – is the community of Latvian maritime in exile rather united or fragmented?

SADARBĪBA STARP LATVIEŠU TRIMDU UN CITU TAUTU DIASPORĀM POLITISKOS JAUTĀJUMOS: ACEN PIEMĒRS¹⁵

PhD Kristīne **BEĶERE**
LU Latvijas vēstures institūts

Sadarbība starp latviešu trimdu un citu tautību diasporām, kurām bija līdzīgi politiski mērķi, bija plaši izplatīta. Sabiedriskā organizācija Eiropas apspiesto tautu asambleja (*Assembly of Captive European Nations, ACEN*) ir viens no spilgtiem šādas sadarbības piemēriem.

ACEN tika dibināta 1954. gadā un sastāvēja no šādas valstis pārstāvošām diasporu delegācijām: Albānija, Bulgārija, Čehoslovākija, Igaunija, Ungārija, Latvija, Lietuva, Polija un Rumānija. ACEN pēc savas struktūras bija izveidota kā Apvienoto Nāciju Organizācijas kopija – tās sastāvā bija nacionālās delegācijas sešpadsmit locekļu sastāvā katra, bet pārvaldes struktūru veidoja plenārā asambleja, sekretariāts un darba komitejas. Šādai ANO atgādinošai struktūrai bija arī simboliska nozīme – uzsvērt, ka ACEN apvienojušās tās apspiestās tautas, kurām ir liegta iespēja brīvi piedalīties ANO darbā kā pilntiesīgām tās locekļēm. Arī ACEN darbība, resp. tās lobija aktivitātes lielā mērā bija fokusētas uz ANO.

Pirmais ACEN priekšsēdētājs bija latviešu diplomāts Vilis Māsēns (amatā no 1954. līdz 1958. gadam), vēl šajā amatā bija Alfreds Bērziņš (no 1969. līdz 1970. gadam). ACEN darbība un mērķi bija pēc sava rakstura vispārīgi pret-komunistiski, tādēļ tā salīdzinoši diezgan reti pievērsās tieši Baltijas valstu jautājumam. Neraugoties uz to, latviešu delegāti aktīvi piedalījās ACEN gadskārtējo sanāksmju darbā.

ACEN plaši izvērta savu darbību arī ārpus ASV, veidojot savas nodaļas jeb “delegācijas” dažādās pasaules valstīs: Meksikā, Kanādā; Dienvidamerikas valstīs: Argentīnā, Brazīlijā, Čīlē, Kolumbijā, Venecuēlā, Ekvadorā, Peru, Urugvajā; Eiropas valstīs: Austrijā, Beļģijā, Dānijā, Itālijā, Spānijā un Zviedrijā; kā arī Libānā u.c. Vairākās valstīs, kur neizdevās izveidot delegācijas, atradās vismaz ACEN “pārstāvniecības”, piemēram, Japānā, Šveicē un Grieķijā.

Latvieši nepiedalījās visu šo delegāciju darbā. No latviešu trimdinieku iesaistīšanās viedokļa, īpašas bija ACEN delegācijas Dienvidamerikā. ACEN delegāciju Argentīnā (Buenosairesā) ilgu gadu vadīja Visvaldis L. Gusts, bet delegāciju Brazīlijā – bijušais Latvijas Republikas sūtniecības Brazīlijā juriskonsults Alfrēds T. Rūsiņš. ACEN delegācijas politiskajai aktivitātei bija īpaša nozīme Argentīnā, kur latviešu sabiedrība bija sadrumstalota. ACEN delegācija ar saviem pasākumiem iespēju ietvaros aizpildīja vienota politiskā lobija darba trūkumu šajā valstī.

¹⁵ Referāts sagatavots LU Latvijas vēstures institūta bāzes finansējuma projekta “Latvijas teritorija kā dažādu kultūrtelpu, reliģiju, politisko, sociālo un ekonomisko interešu saskarsmes zona no aizvēstures līdz mūsdienām” (ZD2015/AZ85) ietvaros.

COOPERATION BETWEEN THE LATVIAN EXILES AND OTHER DIASPORAS: THE EXAMPLE OF ACEN¹⁶

PhD Kristīne **BEĶERE**

Institute of Latvian History, University of Latvia

Cooperation between Latvian exiles and diasporas of other nationalities with similar political goals was widespread. The public organisation Assembly of Captive European Nations (ACEN) is one of the prominent examples of such cooperation.

ACEN was founded in 1954 and consisted of diaspora delegations from the following countries: Albania, Bulgaria, Czechoslovakia, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland and Romania. ACEN was structured as a replica of the United Nations, with national delegations of sixteen members each, and a governing structure consisting of a plenary assembly, a secretariat and working committees. This UN-like structure also had a symbolic meaning: to underline that ACEN was the united voice of those oppressed peoples who were denied the opportunity to participate freely in the work of the UN as full members. ACEN's activities, or rather its lobbying activities, were also largely focused on the UN.

The first chairman of ACEN was the Latvian diplomat Vilis Maasēns (1954-1958), second Latvian in this post being Alfreds Bērziņš (1969-1970). ACEN's activities and aims were generally anti-communist in nature, which is why it relatively rarely addressed the Baltic States specifically. Latvian delegates actively participated in the work of ACEN's annual meetings.

ACEN also expanded its activities outside the USA, forming chapters or "delegations" in various countries of the world: Mexico, Canada; South American countries: Argentina, Brazil, Chile, Colombia, Venezuela, Ecuador, Peru, Uruguay; European countries: Austria, Belgium, Denmark, Italy, Spain, Sweden; Lebanon, etc. In several countries where delegations could not be established, ACEN had at least a "representative office", for example in Japan, Switzerland and Greece.

Latvians did not participate in all these delegations. From the point of view of the involvement of Latvian exiles, the ACEN delegations in South America were special. The ACEN delegation in Argentina (Buenos Aires) was headed for many years by Visvaldis L. Gusts, and the delegation in Brazil was led by Alfrēds Tūsiņš, former jurisconsult of the Latvian Embassy in Brazil. The political activity of the ACEN delegation was of particular importance in Argentina, where Latvian society was fragmented. The ACEN delegation filled the gap of political lobby work with its activities within the limits of its possibilities.

¹⁶ Paper prepared within the project "The territory of Latvia as a contact zone between different cultural spaces, religions, and political, social and economic interests from prehistory to the present day" (ZD2015/AZ85).

KONFLIKTI UN SADARBĪBA BĒGĻU GAITĀS (1944-1945)¹⁷

Mg. hist. Maija KRŪMIŅA

Latvijas Universitātes Filozofijas un socioloģijas institūts

Analizējot trimdas latviešu dzīvesstāstus, kas uzkrāti Nacionālās mutvārdu vēstures krājumā, rodas iespēja novērot arī konfliktu un sadarbības izpausmes Otrā pasaules kara bēgļu gaitu laikā. Tās saskatāmas jau, sākot ar brīdi, kad šie cilvēki pieņēma lēmumu atstāt savas mājas, jo arī tas lielā mērā balstījās neatrisināmajā konfliktā starp viņu pasaules uzskatiem un tām padomju ideoloģijas/režīma izpausmēm, ko Latvijas iedzīvotāji bija iepazinuši pirmās padomju okupācijas laikā. Tāpat avoti vēsta par situācijām, kad lēmumu pieņemšanas laikā vienas ģimenes vai dzimtas ietvaros izcēlās konflikti par to, kādu rīcības stratēģiju izvēlēties (palikt, doties prom, cik tālu pārvietoties u.tml.). Būtiski, ka visbiežāk šādi konflikti radās dēļ vienas puses nevēlēšanās vai nespējas saraut ciešo saiti, kas katru indivīdu saista pie savas zemes un tās sociālās un kulturālās vides, kurā tie visu mūžu dzīvojuši un kuras dēļ viņi nespēj pieņemt to, ka varētu atstāt vienīgo vietu, ko pazīst kā savas mājas. Tāpat atmiņas par bēgļu gaitu sākumu atklāj arī sadarbības gadījumus starp Latvijas iedzīvotājiem un vietējiem vācu varas/armijas pārstāvjiem, jo nereti tieši viņu klātbūtne un praktiskais atbalsts izrādījās izšķirošs faktors sekmīgam bēgļu gaitu sākumam un/vai iznākumam (piemēram, nodrošinot bēgļiem apmešanās vietas Vācijas reiha teritorijā).

Arī aplūkojot tālākās bēgļu gaitas ne tikai Latvijas teritorijā, bet arī ārpus tās, atklājas gan konfliktsituācijas, gan sadarbības izpausmes. Konfliktsituācijas visbiežāk radās starp bēgļiem un vācu varas pārstāvjiem, kā arī vietējiem vācu iedzīvotājiem, daļa no kuriem pret savā apkārtnē izvietotajiem bēgļiem izturējās ne tikai noraidīši, bet pat naidīgi; tāpat, lai gan daudz retāk, tādas veidojās arī pašu bēgļu starpā, piemēram, mēģinot iekāpt pārpildītajās laivās, kas devās uz Gotlandi. Savukārt sadarbība gan pašu bēgļu starpā, gan saskarmē ar citiem cilvēkiem ne tikai atviegloja bēgļu dzīvi kara laika apstākļos, bet bieži vien arī ļāva tiem izkļūt no Sarkanās armijas apdraudētajiem apgabaliem (šajā aspektā bieži tiek izcelta sadarbība ar Rietumu sabiedroto pārstāvjiem, tiem ļaujot (un pat aktīvi palīdzot) latviešu bēgļiem šķērsot okupācijas zonu robežas, kā arī brīdinot par noteiktu teritoriju atdošanu padomju pusei).

Kopumā trimdas latviešu dzīvesstāstos sniegtais detalizētais apraksts spilgti ataino psiholoģiskos un emocionālos apstākļus, kā arī materiālās un sadzīviskās problēmas, ar kurām bēgļi saskārās konkrētajā vēsturiskajā situācijā, tajā skaitā, ļaujot analizēt konfliktu un sadarbības nozīmi bēgšanas procesa laikā.

¹⁷ Tēzes sagatavotas projekta "LU doktorantūras kapacitātes stiprināšana jaunā doktorantūras modeļa ietvarā" (līgums Nr. 8.2.2.0/20/I/006) ietvaros.

CONFLICTS AND COOPERATION DURING THE FORCED DISPLACEMENT (1944-1945)¹⁸

Mg. hist. Maija KRŪMIŅA

Institute of Philosophy and Sociology, University of Latvia

Exile Latvian life stories, collected at the National Oral History Collection, contains numerous testimonies of conflicts and cooperation that occurred during their forced displacement from Latvia in 1944-1945. Even the decision to leave one's home was deeply rooted in the intractable conflict between refugee's worldviews and the manifestations of the Soviet ideology/regime that the people of Latvia had come to know during the first Soviet occupation. In addition, during the decision-making process, conflicts could arise within a single family about whether to stay, to leave, how far to go, etc. Significantly, often such conflicts arose due to the reluctance or inability of one side to break the strong bond that binds each individual to their land and the social and cultural environment in which they have lived all their lives. However, memories of the beginning of the refugee journey also reveal cases of cooperation, for instance, between Latvian residents and local representatives of the German government/army, because often it was their presence and practical support that turned out to be a decisive factor for the successful start and/or outcome of the refugee journey (for example, by providing refugees with accommodation in the territory of the German Reich).

Conflict situations, as well as acts of cooperation occurred also in the further course of the flight, both in the territory of Latvia and outside its borders. Conflict situations most often arose between refugees and representatives of the German authorities, as well as local German residents, some of whom were not only dismissive, but even hostile towards the refugees located in their surroundings. Less often conflicts also formed among the refugees themselves, for example, when trying to board the overcrowded boats which carried refugees to Gotland. On the other hand, cooperation both among the refugees themselves and in contact with other people not only eased their life in wartime conditions, but often also allowed them to evacuate from the areas threatened by the Red Army (in this aspect, cooperation with representatives of the Western Allies is often highlighted).

Overall, the detailed description provided in the life stories of exile Latvians vividly depicts the psychological and emotional circumstances as well as material issues that refugees faced in the particular historical situation, including the significance of acts of cooperation and also conflict situations during the flight process.

¹⁸ This research is funded by the project "Strengthening of the capacity of doctoral studies at the University of Latvia within the framework of the new doctoral model" (No. 8.2.2.0/20/I/006).

JAUNATNES ĀRZEMJU TŪRISMS LATVIJAS PSR (20. GADSIMTA 60.-80. GADI)¹⁹

Dr. hist. Daina **BLEIERE**
LU Latvijas vēstures institūts

Ar jaunatnes ārzemju tūrismu Padomju Savienībā nodarbojās 1958. gadā nodibinātais jaunatnes ceļojumu birojs “Sputņik” (Ceļabiedrs – krievu val.). Biroja filiāle darbojās arī Latvijā Komjaunatnes Centrālās komitejas paspārnē. Birojs organizēja tūristu grupas no Latvijas ceļojumiem uz ārzemēm, kā arī uzņēma ārzemju jauniešu grupas. Ārzemnieku, kas apmeklēja Latviju, piemēram, 1973. gadā bija trīsreiz vairāk nekā Latvijas iedzīvotāju, kas izbrauca uz ārzemēm. Tūristu apmaiņa notika pārsvarā ar sociālistiskajām valstīm. 1973. gadā uz sociālistiskajām valstīm izbrauca 1545 jaunieši, bet uz kapitālistiskajām un jaunattīstības valstīm – 146. Papildus vairāki simti izbrauca uz sociālistiskajām valstīm skolēnu un studentu vasaras praksēs, studentu celtnieku vienībās. Arī šos braucienus organizēja “Sputņik”. Ārzemēs jaunatnes tūrisma grupām parasti bija zemāki apkalpošanas standarti nekā “pieaugušo” grupām. Taču ceļazīmju izplatīšanas un grupu komplektēšanas principi, kā arī tūristiem izvirzītās prasības jaunatnes un “pieaugušo” tūrismā neatšķīrās. Latvijas Valsts arhīva Komjaunatnes Centrālās komitejas dokumenti sniedz visai plašu ieskatu instrukcijās, no kurām bija jāvadās “Sputņik” un komjaunatnes rajonu komiteju darbiniekiem, komplektējot grupas un izvēloties to vadītājus. Savukārt grupu vadītāju atskaites par notikušajiem braucieniem parāda gan braucienu kvalitāti, gan arī centienus izmantot tūrisma ceļojumus padomju dzīvesveida un ideoloģijas propagandai. Svarīgs aspekts atskaitēs bija kontroles pasākumi, lai nepieļautu tūristu nesankcionētus kontaktus ar vietējiem iedzīvotājiem un mazinātu Rietumu dzīvesveida negatīvo ietekmi uz jauniešiem, it sevišķi braucienos uz kapitālistiskajām valstīm. Vislielākās pūles tika veltītas tam, lai ceļojumu laikā uz Rietumu valstīm nepieļautu mēģinājumus aizbēgt no PSRS.

¹⁹ Referāts sagatavots Valsts pētījumu programmas projekta “Neatkarības arheoloģija: jaunas pieejas Nacionālajai pretestības vēsturei Latvijā”, (Nr. VPPLTONIKA2021/2-0003) ietvaros.

YOUTH FOREIGN TOURISM IN THE LATVIAN SSR (1960s-1980s)²⁰

Dr. hist. Daina **BLEIERE**

Institute of Latvian History, University of Latvia

Youth foreign tourism was organised in the Soviet Union by the youth travel office “Sputnik” (“travel companion” in Russian), established in 1958. The “Sputnik” branch also operated in Latvia under the umbrella of the Komsomol Central Committee. The Bureau organised tourist groups from Latvia for trips abroad, as well as hosted groups of foreign youths. In 1973, for example, there were three times as many foreigners who visited Latvia as there were Latvian residents who visited abroad. Tourist exchanges took place mainly with socialist countries. 1545 young people visited socialist countries in 1973 and 146 - capitalist and developing countries. In addition, several hundred drove out to socialist countries in the summer internships of students and student construction units. These trips, too, were organized by Sputnik. Abroad, youth tourism groups generally had lower service standards than “adult” groups. But the principles of distribution of tourist vouchers and staffing of groups, as well as the requirements imposed on tourists, were the same in youth and “adult” tourism. The documents of the Komsomol Central Committee from the State Archives of Latvia provide a very broad insight into the instructions guiding employees of the Sputnik and Komsomol District Committees how to assemble groups and select their leaders. Reports by group leaders on the trips that have taken place show both the quality of the journeys and efforts to use tourism trips for propaganda of Soviet lifestyle and ideology. Control measures to prevent unauthorised contacts between tourists and locals and to mitigate the negative impact of Western lifestyles on young people, especially on journeys to capitalist countries, were an important aspect of the reports. The greatest effort was made to prevent attempts to flee the USSR during trips to Western countries.

²⁰ The paper was prepared within the State Research Programme project “The archaeology of independence: Towards a new conceptual perspective on national resistance in Latvia” (No. VPPLTONIKA2021/2-0003)

81. Latvijas Universitātes starptautiskās zinātniskās konferences sekcija

Konflikti un sadarbība vēsturē / Conflicts and Cooperation in History

2023. gada 30.–31. marts. Rūpniecības iela 10, Rīga.

Ceturtdiena, 30. marts / Thursday, March 30.

10:00 – 10:15 Konferences atklāšana / Opening speeches

Gvido Straube, LU Latvijas vēstures institūta direktors

Kristīne Beķere, LU Latvijas vēstures institūta pētniece

10:15 – 11:45 I sesija / Session I (Vada / chair: **Kristīne Beķere**)

Edgars Plētiens. Mijiedarbība un līdzās pastāvēšana: Livonijas mazpilsētu tīkls. / Interaction and Coexistence: The Network of Small Towns of Livonia.

Ieva Ose. Sadarbība vai ietekme: Rietumeiropas grafika un 16.–17. gs. mākslas amatniecības darinājumu dekors Latvijā. / Cooperation or Influence: West-European Prints and Decor of 16th – 17th Century Applied Art Works in Latvia.

Rūdolfs Brūzis. Konfliktu arheoloģija: Vīlandes ielas kapsētā atklātās liecības par cīņām ap Rīgu 17. un 18. gs. / Archeology of Conflicts: Evidence of the Battles around Riga in the 17th and 18th Centuries Discovered in the Cemetery of Vilandes Street.

Tatjana Bogdanoviča. Lielais Ziemeļu karš (1700–1721) Daugavpils jezuītu uztverē. / The Northern War (1700-1721) in the Perception of Daugavpils Jesuits.

11:45 – 12:15 Pārtaukums / Coffee break

12:15 – 13:45 II sesija / Session II (Vada / chair: **Ēriks Jēkabsons**)

*Sesija notiks angļu valodā/ The session will be held in English

Ginta Ieva Bikše. Arms Dealers during the Spanish Civil War (1936–1939): Latvian Enterprises "Celtne" and "Sils". / Ieroču tirgotāji Spānijas pilsoņu kara (1936–1939) laikā: Latvijas uzņēmumi "Celtne" un "Sils".

Bogdan Alexandru Schipor. The Baltic States after the Pacts of Mutual Assistance with the Soviet Union in 1939. Reports of a Romanian Diplomat. / Baltijas valstis pēc 1939. gada Savstarpējā palīdzības pakta ar Padomju Savienību. Rumāņu diplomāta ziņojumi.

Andreea Dahlquist. Economic Cooperation Attempts between Sweden and Romania, 1940–1944. / Ekonomiskās sadarbības mēģinājumi starp Zviedriju un Rumāniju, 1940–1944.

Karole Miuller. Conflict over History: The Effect of the Ongoing Japanese Colonial Trauma on South Korean History Textbooks. / Konflikts par vēsturi: Japānas koloniālās traumas ietekme uz Dienvidkorejas vēstures mācību grāmatām.

13:45 – 15:00 Pusdienu pārtraukums / Lunch break

15:00 – 16:30 III sesija / Session III (Vada / chair: **Ginta Ieva Bikše**)

Ēriks Jēkabsons. Latvijas Neatkarības karš 1919.–1920. g.: konfliktsituācijas ar Igauniju un Lietuvu. / Latvian War of Independence 1919–1920: Conflict Situations with Estonia and Lithuania.

Andrejs Gusačenko. Monarhisti, afēristi un avantūristi: krievu pretboļševiku sadarbība ar Latvijas un ārzemju specdienestiem 1923.–1924. gadā. / Monarchists, Swindlers and Adventurers: Cooperation of Russian Anti-Bolsheviks with Latvian and Foreign Special Services in 1923–1924.

Jānis Viļums. Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienības sadarbība ar Lietuvas nacionālajiem partizāniem 1945. gadā. / Cooperation of the Latvian Defenders of the Homeland (Partisan) Union with the Lithuanian National Partisans in 1945.

Daina Bleiere. Kompartijas nomenklatūras privilēģijas un to kritika (20. gs. 80. gadi). / Privileges of the Communist Party Nomenklatura and their Criticism in 1980s.

16:30 Diskusijas / Discussions

Piektdiena, 31. marts. / Friday, March 31.

10:00 – 11:30 IV sesija / Session IV (Vada / chair: **Anete Karlsonē**)

Gvido Straube. No konflikta uz sadarbību un atpakaļ. / From Conflict to Cooperation and Back.

Ieva Pigozne. Latgales zemnieču apģērbs 19. gadsimtā: ieskats informācijas apmaiņas ceļos. / Clothing of Latgale Peasant Women in the 19th Century: An Insight into the Ways of Information Exchange.

Ilze Boldāne-Zeļenkova. Militāro konfliktu iestudējumi etnogrāfiskajās izrādēs. / Presenting of Military Conflicts in Ethnographic Performances.

Raimonds Cerūzis. Kultūra vienoja, bet politika šķīra? Ieskats pretrunīgajā 20. gadsimta pirmās puses vācbaltiešu un latviešu vēsturiskajā atmiņā. / Did Culture Unite but Politics Divide? An Insight into the Conflicting Historical Memory of Baltic Germans and Latvians of the First Half of the 20th Century.

11:30 – 12:00 Pārtraukums / Coffee break

12:00 – 13:30 V sesija / Session V (Vada / chair: **Ilze Boldāne-Zeļenkova**)

Dāvis Beitlers. Sadarbība un interešu sadursmes latviešu jūrniecības sabiedrībā trimdā. / The Cooperation and the Conflicts of Interest in the Latvian Maritime Community in Exile.

Kristīne Beķere. Sadarbība starp latviešu trimdu un citu tautu diasporām politiskos jautājumos: ACEN piemērs. / Cooperation between the Latvian Exiles and other Diasporas: The Example of ACEN.

Maija Krūmiņa. Konflikti un sadarbība bēgļu gaitās (1944–1945). / Conflicts and Cooperation during the Forced Displacement (1944–1945).

Daina Bleiere. Jaunatnes ārzemju tūrisms Latvijas PSR (20. gadsimta 60.–80. gadi). / Youth Foreign Tourism in the Latvian SSR (1960s–1980s).